

เอกสารวิชาการ

เรื่องที่ 2

การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร
ในจังหวัดพัทลุง

โดย

สุวิทย์ แจ่มชุม

สันติ ชิตชลธาร

เลขทะเบียนวิชาการ	64(2)-0216(8)-058
สถานที่ดำเนินการ	สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง
ระยะเวลาดำเนินการ	พฤษภาคม – ตุลาคม 2562
การเผยแพร่	เว็บไซต์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง http://pvlo_pal.dld.go.th/

การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

นายสุวิทย์ เจ้ยชุม^{1/} และนายสันติ ชิตชลธาร^{1/}

บทคัดย่อ

การศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง 23,200 ราย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ 393 ราย ตามวิธีของ Yamane (1973) ทำการเพิ่มเศษ 7 รายให้เป็นจำนวน 400 ตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม 2562 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย และการแปรผลในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.50 เป็นเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปร้อยละ 80.50 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม เกษตรกรเลี้ยงโคพื้นเมืองถึงร้อยละ 61.75 เฉลี่ย 6.40 ตัว/ราย นิยมใช้พ่อโคในการผสมพันธุ์ร้อยละ 64.75 โดยร้อยละ 97.00 มีพื้นที่ในการเลี้ยงโค เฉลี่ย 3.95 ไร่/ราย เป็นพื้นที่ปลูกหญ้าร้อยละ 47.00 เฉลี่ย 1.33 ไร่/ราย มีการสะสมฟางข้าวเป็นเสบียงอาหารสัตว์ร้อยละ 56.50 และร้อยละ 67.25 ไม่เคยให้อาหารข้นเลย ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.50 มีการเสริมแร่ธาตุแกโค หากเกิดปัญหาด้านสุขภาพร้อยละ 69.25 จะปรึกษาเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เกษตรกรเลี้ยงโคโดยใช้เงินทุนของตนเองร้อยละ 74.00 เฉลี่ย 38,022.50 บาท/ราย เกษตรกรร้อยละ 86.75 ได้รับการส่งเสริม การบริการ และสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ ซึ่งร้อยละ 91.75 เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เคยเข้าไปเยี่ยมเยียนและดูแลการเลี้ยงโค และร้อยละ 89.00 ยังเคยได้รับการบริการจากกรมปศุสัตว์ โดยเฉพาะการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อย เกษตรกรที่เคยผ่านการอบรมการเลี้ยงโคมีร้อยละ 50.50 เฉลี่ย 1.37 ครั้ง/ราย สำหรับสภาพปัญหาการเลี้ยงโคเนื้ออยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=1.71$) ได้แก่ ด้านพื้นที่ คือ ขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ด้านอาหารโค คือ ไม่มีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ และขาดการเก็บสะสมฟางข้าว ด้านการผสมพันธุ์ คือ การติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อไปผสมเทียม และแม่โคแสดงอาการเป็นสัตว์ไม่ชัดเจน ด้านโรคระบาดและสุขภาพ คือ ขาดความรู้การป้องกันโรค และขาดการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ด้านราคาและการตลาด คือ ขาดตลาดกลาง และถูกกดราคา และด้านเจ้าหน้าที่และการส่งเสริม คือ การขาดการรวมกลุ่มเกษตรกร การบริการและการส่งเสริมไม่ทั่วถึง

ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.72$) พบว่า ความต้องการส่งเสริมในระดับมากมี 2 ข้อ คือ การป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย และการเลือกใช้ยารักษาโรคสำหรับสัตว์ สำหรับความต้องการส่งเสริมในระดับปานกลางอื่นๆ ได้แก่ วิธีการเลือกซื้อโคแม่พันธุ์ วิธีการเลือกซื้อโคพ่อพันธุ์ วิธีการซื้อโคมาขุน การเลี้ยงดูแม่โคตั้งท้อง การคลอดและการจัดการในการคลอด การเลี้ยงดูโคแม่พันธุ์ การเลี้ยงดูโคพ่อพันธุ์ การจัดการผสมเทียม วิธีผสมอาหารข้นไว้ใช้เอง การให้แร่ธาตุแกโค วิธีการปลูกและการจัดการแปลงหญ้า วิธีการทำฟางปรุงแต่ง วิธีการให้อาหารโคขุน-โคมัน การเลือกซื้อโคสำหรับเลี้ยงเป็นโคขุน-โคมัน โรคพยาธิภายนอก โรคพยาธิภายใน โรคท้องอืด โรคคอบวม การใช้สมุนไพรรักษาสัตว์ วิธีจัดการกองทุนยาสัตว์ วิธีการจัดตั้งกลุ่ม การบริหารและการจัดการกลุ่ม บทบาทและหน้าที่สมาชิก ลักษณะของมาตรฐานฟาร์ม และการฆ่าสัตว์โดยวิธีมาตรฐานสากล

สรุป สภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง ยังเป็นเกษตรกรรายย่อย เลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริมจำนวนโคต่อฟาร์มน้อย สามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มเลี้ยงโคพื้นเมือง และ 2. กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ ส่วนใหญ่มีที่ดินของตนเอง แต่มีพื้นที่ไม่มากนัก การปลูกหญ้าและการผสมเสบียงอาหารสัตว์น้อย นิยมใช้พ่อโคในการผสมพันธุ์ การอบรมความรู้ด้านการเลี้ยงโคเนื้อน้อยและไม่ทั่วถึง ปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย เกษตรกรต้องการให้มีการส่งเสริมมากที่สุด คือ วัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยและการใช้ยารักษาโรค

คำสำคัญ : สภาพการเลี้ยง โคเนื้อ ความต้องการส่งเสริม จังหวัดพัทลุง.

เลขทะเบียนวิจัย : 64(2)-0216(8)-058

^{1/}สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง ถ.ไชยบุรี ต.คูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง

The study of the rearing condition of beef cattle and the needs of of extension farmers in Phatthalung province

Suwit Jorichum^{1/} Santi Chitchonlatar^{1/}

Abstract

The purpose of this study was to study the raising conditions and the need to promote beef cattle raising among farmers in Phatthalung Province. The study population was 23,200 beef cattle farmers in Phatthalung Province. The sample was 393 by Yamane (1973) method. Seven fractions were added to 400 samples. information Between May-October 2019, descriptive statistics, mean and interpretation were used for data analysis.

The results of this study revealed that most of the farmers were male (90.50%) with age up to 40 years old (80.50%) and had achieved a primary school education. The main occupation is agriculture. Most of them are native beef cattle raising (61.75%) with average 6.40 cattle per person and using bull for breeding (64.75%). 97.00% of farmers had land for raising cattle, 3.95 rai per person on average. 47% of land was for planting grass, 1.33 rai per person on average. They reserved rice straw for provision of animal (56.50%) and 67.25% of farmer does not use concentrate as a feed stuff for cattle. Mostly use mineral supplement for cattle (61.50%) and consult livestock officials about health problems of cattle (69.25%). 74.00% of farmers raised cattle by using their own capital, 38,022.50 baht per person on average. They were supported and serviced by Department of Livestock Development (86.75%). Livestock officials had been visited 91.75% of farms and advised them about cattle rearing. 89.00% of farmers have their cattle vaccinated especially Foot and Mouth Disease vaccine by the authorities from Department of Livestock Development and 50.50% of them had been trained about rearing cattle, 1.37 times per person on average. There was a moderate level in the problems of cattle raising (\bar{X} = 1.71) as following: lack of area for raising animal, no planting grass for animal and reserving rice straw, animal breeding, epidemic disease and health condition, marketing, lack of farmers' grouping and inadequate services of authorities.

The need for promotion of beef cattle raising was at a moderate level ($\bar{X}=1.72$) It was found that there were two requirements for promotion at a high level: foot-and-mouth disease prevention. and the selection of medicinal drugs for veterinary Other moderate demands for promotion include methods of purchasing breeding cows. How to buy a breeder How to buy komakhun Caring for pregnant cows delivery and management in childbirth Breeding cattle breeder cattle rearing IVF management How to mix thickeners for your own use providing minerals to cattle Methods of planting and managing lawn plots How to make flavored straw How to feed fattening cattle - Cattle Buying cattle for raising as fattening cattle - cows external parasitic disease Internal parasitic disease, flatulence, swollen throat, the use of medicinal herbs for veterinary use How to manage a veterinary drug fund How to form a group Administration and group management Roles and Duties of Members Characteristics of farm standards and slaughter by international standard methods.

In conclusion of beef cattle raising conditions in Phatthalung Province is also a smallholder Raising cattle as a supplementary occupation The number of cattle per farm is less. They can be classified into 2 groups: 1. Native cattle breeding group and 2. Beef cattle breeding group. Most have their own land. But there is not much space. cultivating grass and collecting less forage supplies Cattle are commonly used for breeding. Training on raising small and incomplete beef cattle Problems in raising beef cattle averages are low. Farmers want the most promotion is foot-and-mouth disease vaccines and the use of medicines.

Keywords : rearing condition, beef cattle, Need for extension, Phattalung province

Academic registration number 64(2)-0216(8)-058

^{1/}Phatthalung Provincial Livestock Office, Chaiburi Road, Khuha Sawan Subdistrict
Mueang Phatthalung District Phatthalung Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตการศึกษาวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
นิยามคำศัพท์	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
สถานการณ์การผลิตโคเนื้อโลกและในประเทศไทย	5
สภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพของประชากรจังหวัดพัทลุง	6
แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการส่งเสริม	7
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
บทที่ 3 วิธีการศึกษาวิจัย	11
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	11
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	12
การเก็บรวบรวมข้อมูล	13
การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล	13

บทที่ 4	ผลและวิจารณ์ผล	14
	ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร	14
	ส่วนที่ 2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง	15
	ส่วนที่ 3 แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโค	19
	ส่วนที่ 4 การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วยของโคเนื้อของเกษตรกร	20
	ส่วนที่ 5 การส่งเสริมและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ	22
	ส่วนที่ 6 ระดับของปัญหาโดยจำแนกตามปัญหาด้านต่างๆในการเลี้ยงโคเนื้อ	25
	ส่วนที่ 7 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร	27
บทที่ 5	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	31
	บทสรุป	31
	ข้อเสนอแนะ	33
	กิตติกรรมประกาศ	35
	เอกสารอ้างอิง	36
	ภาคผนวก	38
	แบบสอบถาม	38

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา	12
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร	14
ตารางที่ 4.2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง	16
ตารางที่ 4.3 แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโค	19
ตารางที่ 4.4 การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วยของโคเนื้อ	21
ตารางที่ 4.5 การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ	23
ตารางที่ 4.6 ระดับปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร	25
ตารางที่ 4.7 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร	27

สารบัญภาพ

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

หน้า

3

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ภาวะการปศุสัตว์ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีพัฒนาการและการเติบโตในการผลิตอย่างต่อเนื่องตามปริมาณความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ผลผลิตปศุสัตว์ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะ ไก่เนื้อ สุกร ไช้ไก่ และโคเนื้อ ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2559 พบว่า มีการขยายตัวในสาขาปศุสัตว์ถึงร้อยละ 2.8 เมื่อเทียบกับปีก่อน (กรมปศุสัตว์, 2562) ในการขยายตัวเพิ่มขึ้นของไก่เนื้อ สุกร และไช้ไก่ พบว่าเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ที่เลี้ยงในเชิงพาณิชย์ ซึ่งแตกต่างจากในส่วนของโคเนื้อ ที่พบว่าส่วนใหญ่เป็นฟาร์มรายย่อย ส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากในช่วงหลายปีที่ผ่านมาราคาพืชผลทางการเกษตรหลายชนิดอยู่ในภาวะตกต่ำ ทำให้เกษตรกรที่ประกอบอาชีพด้านปลูกพืชหันมาเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น โดยการผลิตโคเนื้อของประเทศไทย พ.ศ. 2558 - 2562 มีการผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 7.15 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณการผลิตโคเนื้อ 1.178 ล้านตัว เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2561 ซึ่งมีปริมาณการผลิต 1.126 ล้านตัว คิดเป็นร้อยละ 4.62 (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) ประกอบกับ หลายๆ รัฐบาลที่ผ่านมา มีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น เพื่อหวังเพิ่มมูลค่าส่งออกโคเนื้อมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของภาครัฐ มีทั้งโครงการที่ประสบความสำเร็จและอีกหลายโครงการไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ อาจจะเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย เช่น ความพร้อมของเกษตรกรทั้งองค์ความรู้และความมุ่งมั่นในการเลี้ยงโคเนื้อ ความพร้อมของพื้นที่ปลูกหญ้าอาหารสัตว์ให้เพียงพอและการจัดการไม่ยุ่งยากเกินไป เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม แหล่งจัดหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์และการวางแผนผลิต เป็นต้น ความต้องการส่งเสริมของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ก็จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพพื้นฐานที่ต่างกัน เช่นเดียวกันกับในจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพทางด้านปศุสัตว์เป็นแหล่งผลิต สุกร สัตว์ปีก นำนมจากโคนม รวมถึงโคเนื้อ จึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เหมาะสมในการส่งเสริมในการเลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากพฤติกรรมอาชีพ วิถีชาวบ้าน และวัฒนธรรมที่เหมาะสม รวมถึงพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำฝน ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มริมทะเลสาบ เหมาะกับการปลูกพืชอาหารสัตว์ อย่างไรก็ตาม ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงที่ผ่านมาอาจจะกล่าวได้ว่ายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากมาจากยังขาดข้อมูลที่ใช้ประกอบในการตัดสินใจหรือวางรูปแบบให้เหมาะสมในการส่งเสริมการวางแผนการผลิตและการตลาด

ดังนั้น การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ สภาพการเลี้ยงและปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อ ตลอดจนความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อที่แท้จริงของเกษตรกร ซึ่งจะเป็นแนวทางจัดทำโครงการและในการส่งเสริมให้ตรงตามความต้องการ สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทั้งหมดทั้งเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย โครงการ

หรือกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มจำนวนโคเนื้อให้เพียงพอ ต่อความต้องการของผู้บริโภคในประเทศและเพื่อการส่งออก สนองนโยบายของรัฐบาลและดำเนินการ ตามยุทธศาสตร์ชาติ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

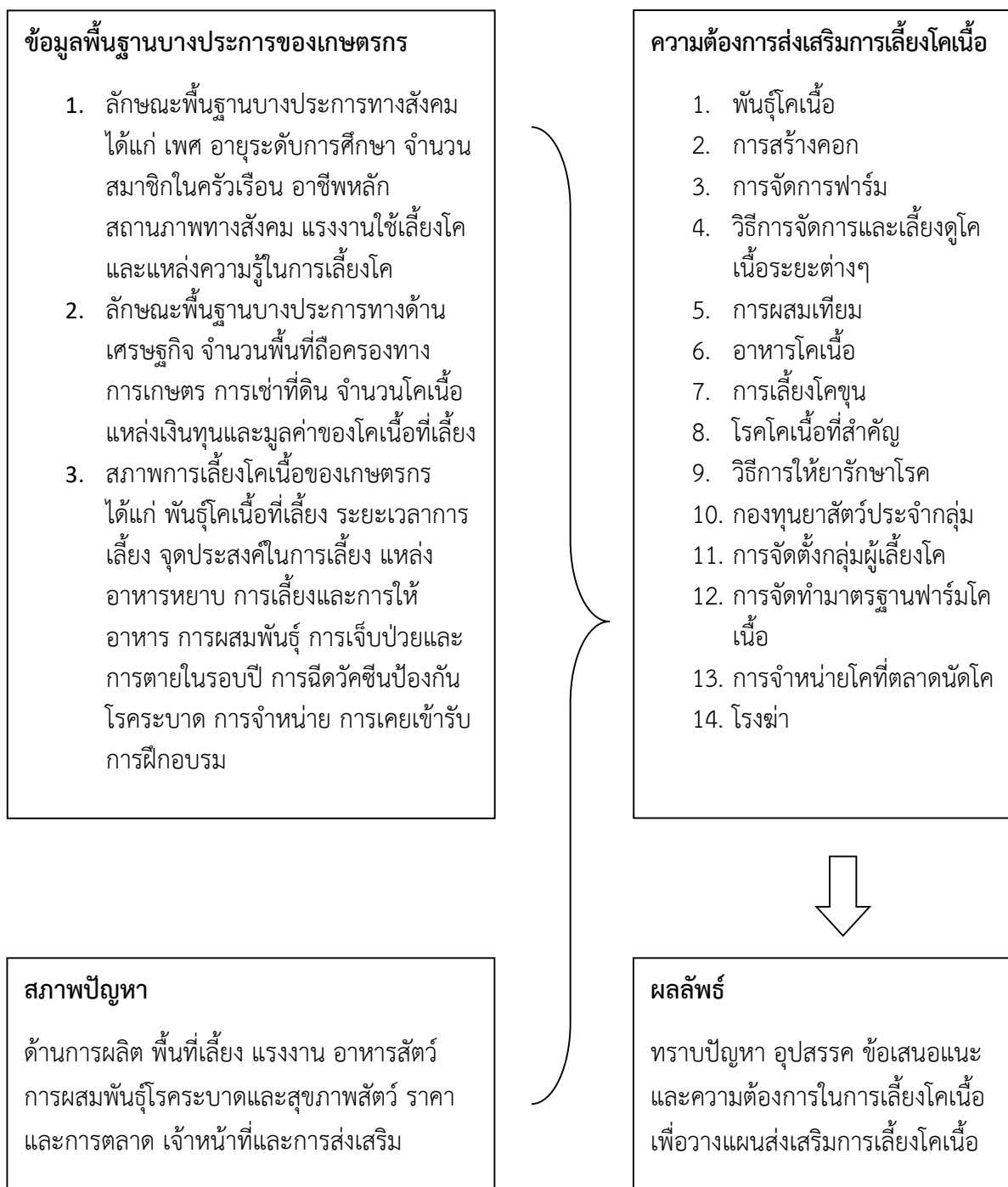
1. ทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร การปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อของเกษตรกร การป้องกันและรักษาโรค ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรจังหวัดพัทลุง
2. ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และความต้องการในการเลี้ยงโคเนื้อ โดยนำผล การศึกษาที่ได้มาใช้วางแผนส่งเสริมและวางแผนการแก้ปัญหาในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวใน การผลิตโคเนื้อเชิงธุรกิจ

ขอบเขตของการศึกษา

1. ทำการศึกษาข้อมูลสภาพการเลี้ยงโคทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร ปัญหาความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ปัญหาและอุปสรรค
2. ทำการศึกษาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองพัทลุง อำเภอกวนขนุน อำเภอเขาชัยสน อำเภอปากพะยูน อำเภอศรีบรรพต อำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด อำเภอกงหรา อำเภอป่าพะยอม อำเภอบางแก้ว และอำเภอศรีนครินทร์ ประชากรมีจำนวน 23,200 ราย สุ่มกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Yamane ได้จำนวน 400 ราย (Yamane, 1973)
3. ใช้แบบสอบถามแบบ ปลายเปิด - ปิด ที่ผ่านการทดสอบ จำนวน 400 ฉบับ ทำการเก็บ รวบรวมข้อมูลในพื้นที่โดยอาสาปศุสัตว์ และเจ้าหน้าที่กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ สำนักงาน ปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง ในระยะเวลา 3 เดือน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาและเขียน รายงานผลการศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ประเด็นที่ศึกษา

ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามคำศัพท์

สภาพการเลี้ยง หมายถึง ลักษณะพื้นฐานการประกอบอาชีพในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง ด้านการผลิต ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ เช่น เพศ อายุ ศาสนา การศึกษา จำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตร การเช่าที่ดิน จำนวนโคเนื้อ แหล่งเงินทุนและมูลค่าของโคเนื้อที่เลี้ยง เป็นต้น

การเลี้ยงโคเนื้อ หมายถึง การใช้พันธุ์โคเนื้อ วิธีการเลี้ยงดู การจัดการอาหาร การจัดการฟาร์ม การสุขภาพ และการตลาดของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง โดยศึกษาข้อมูล เช่น พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง อาหารและการให้อาหาร การผสมพันธุ์ การเจ็บป่วยและการตายในรอบปี การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การตลาด เป็นต้น

ความต้องการส่งเสริม หมายถึง ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในการรับการส่งเสริมปัจจัยการผลิตและองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อได้อย่างยั่งยืน เช่น พันธุ์โคเนื้อ การสร้างคอก การจัดการฟาร์ม วิธีการจัดการ และเลี้ยงดูโคเนื้อระยะต่าง ๆ การผสมเทียมอาหารโคเนื้อ การเลี้ยงโคขุน โรคโคเนื้อที่สำคัญ วิธีการให้ยารักษาโรค กองทุนยาสัตว์ประจำกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโค การจัดทำมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ การจำหน่ายโคที่ตลาดนัดโค โรงฆ่าสัตว์

จังหวัดพัทลุง หมายถึง พื้นที่ทำการศึกษาคือโครงการในจังหวัดพัทลุงทั้ง 11 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองพัทลุง อำเภอกวนขนุน อำเภอเขาชัยสน อำเภอปากพะยูน อำเภอศรีบรรพต อำเภอป่าบอน อำเภอดงตาล อำเภอทิวเขา อำเภอทิวเขา อำเภอทิวเขา อำเภอทิวเขา และอำเภอศรีนครินทร์

ระยะเวลาดำเนินงาน

ระหว่างเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม 2562 รวม 6 เดือน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสารและตำรา เพื่อให้เข้าใจและนำเสนอถึงหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการวิจัยและสร้างกรอบแนวคิดในของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ รายละเอียดดังนี้

1. สถานการณ์การผลิตโคเนื้อโลกและในประเทศไทย

สถานการณ์การผลิตเนื้อโคของโลกปี พ.ศ. 2558 - 2562 การผลิตเนื้อโคของประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.03 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณการผลิต 62.48 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2561 มีปริมาณการผลิต 61.31 ล้านตัน ประเทศที่มีการผลิตเพิ่มขึ้น ได้แก่ สหรัฐอเมริกา บราซิล จีน และอินเดีย เนื่องจากปริมาณความต้องการบริโภคเนื้อโคของโลกเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.10 ต่อปี ประเทศที่มีการบริโภคมากที่สุด คือ สหรัฐอเมริกา รองลงมาได้แก่ จีน และ บราซิล ประเทศที่มีการนำเข้ามากที่สุดได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ จากสถานการณ์ในปี พ.ศ. 2562 คาดว่าในปี พ.ศ. 2563 อัตราการผลิตโคเนื้อจะเพิ่มขึ้น คิดเป็นอัตราร้อยละ 0.91 จากปี พ.ศ.2562 ส่วนความต้องการบริโภคเนื้อโคและการนำเข้าเนื้อโคของโลก คาดการว่าจะเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2562 คิดเป็นร้อยละ 0.81 และ 4.24 ตามลำดับ (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2562)

การผลิตโคเนื้อของประเทศไทย พ.ศ. 2558-2562 มีการผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 7.15 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณการผลิตโคเนื้อ 1.178 ล้านตัว เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2561 ซึ่งมีปริมาณการผลิต 1.126 ล้านตัว คิดเป็นร้อยละ 4.62 ความต้องการการบริโภคของคนไทยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในอัตราเพียงร้อยละ 0.08 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2562 คาดว่าจะมีปริมาณบริโภคโคเนื้อ 1.262 ล้านตัว หรือคิดเป็นโคเนื้อ 212.2 พันตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2561 ร้อยละ 0.08 เนื่องจากผู้บริโภคนิยมบริโภคเนื้อโคแบบชาบู หรือปิ้งย่าง ทำให้ความต้องการของตลาดภายในประเทศเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการส่งออกโคมีชีวิตของไทยเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 8.81 ต่อปี โดยส่วนใหญ่ส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ มาเลเซีย และ สปป.ลาว (ส่งต่อไปจีน) ในปี พ.ศ. 2562 มีการส่งออกโคมีชีวิตมีปริมาณ 296,734 ตัว มูลค่า 5,339.39 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2563 คาดว่าการส่งออกโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ จะเพิ่มขึ้นจากปี 2562 เนื่องจากความต้องการโคมีชีวิตที่เข้าโรงฆ่าของจีนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในขณะที่มณฑลยูนนานของจีนได้มีการสร้างโคเนื้อบริเวณชายแดน สปป.ลาว และจีน โดยมีความต้องการนำเข้าโคเนื้อจาก สปป.ลาว และเมียนมา เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นโอกาสที่ไทยจะส่งออกโคเนื้อเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2562)

สถานการณ์การผลิตโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง พบว่า ในปี พ.ศ. 2563 มีการเลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 142,385 ตัว เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ที่มีการเลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 71,608 ตัว คิดเป็นร้อยละ 98.84 ของจำนวนโคที่เพิ่มขึ้น และจากข้อมูลกรมปศุสัตว์ในปี 2563 จังหวัดพัทลุงมีการเลี้ยงโคเนื้อมากเป็นอันดับ 3 ของภาคใต้ รองจากจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา ตามลำดับ (กรมปศุสัตว์, 2563)

2. สภาพภูมิศาสตร์และสภาพของประชากรจังหวัดพัทลุง

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดพัทลุงมีลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบสูงทางด้านทิศตะวันตก ตามแนวของเทือกเขาบรรทัด ถัดมาทางทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ราบลุ่มที่ตอน และเป็นพื้นที่ราบลุ่มจรดทะเลสาบสงขลา พื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 3,424 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,140,296 ไร่ เป็นพื้นดิน 1,919,446 ไร่ พื้นน้ำ 220,850 ไร่ มีพื้นที่ทางการเกษตร 1,327,270 ไร่ หรือร้อยละ 62 พื้นที่ป่า 384,438 ไร่ หรือร้อยละ 18 และพื้นที่อื่น ๆ 428,588 ไร่ หรือร้อยละ 20 ลักษณะของพื้นที่ของจังหวัดพัทลุงประกอบด้วยพื้นที่ภูเขาที่มีลักษณะเป็นเทือกเขาที่มียอดสูง ๆ ต่ำ ๆ มีความสูงเฉลี่ย ประมาณ 800 เมตร และลาดไปทางทิศตะวันออกลงสู่ทะเลสาบสงขลาในอัตราความลาดชันร้อยละ 25 -30 เทือกเขานี้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขานครศรีธรรมราช เรียกกันโดยทั่วไปในท้องถิ่นว่า เขาบรรทัด พื้นที่ภูเขามีเนื้อที่รวมกัน ประมาณ 835.90 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 24.41 ของพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด อำเภอกงหรา อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอศรีบรรพต และอำเภอป่าพะยอม พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน เป็นส่วนที่อยู่ถัดจากเทือกเขาบรรทัดหรือพื้นที่เชิงเขา มีเนื้อที่ประมาณ 439.70 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 15.76 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ราบมีเนื้อที่รวมกัน ประมาณ 1,485.54 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 43.38 ของพื้นที่ทั้งหมด ลักษณะพื้นที่ราบที่เหมาะสมแก่การกสิกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดจึงนิยมตั้งถิ่นฐานหนาแน่นในบริเวณที่ราบรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา (สำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2560)

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ในเขตมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือ และมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีสภาพอากาศแบบภาคใต้อยู่ภายใต้อิทธิพลของมรสุมที่พัดปกคลุมประจำฤดูกาล ทำให้ในปีหนึ่ง ๆ จะมีเพียง 2 ฤดูกาล คือ

1) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม - กลางเดือนกันยายน ความร้อน และความอบอ้าวของอากาศมีสูงสุดในช่วงเดือนมิถุนายน โดยมีอุณหภูมิสูงสุดประมาณ 35.40 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 24.00 องศาเซลเซียส โดยในช่วง 10 ปี จังหวัดพัทลุงมีอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ในช่วง 27 - 29 องศาเซลเซียส

2) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกันยายน - กลางเดือนมีนาคม โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในรอบปี 2556 - 2558 คือ เดือนธันวาคม 2558 วัดได้ 1,240 มิลลิเมตร มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยสูงสุด 91.30 เปอร์เซ็นต์ และเฉลี่ยต่ำสุด 58.76 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณน้ำฝน จังหวัดพัทลุงมีฝนเฉลี่ยทั้งปี ในช่วง 10 ปีเท่ากับ 2,052.10 มิลลิเมตร (สำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2560)

การปกครอง

จังหวัดพัทลุง มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน 3 รูปแบบ คือ 1. การบริหารราชการส่วนกลาง ซึ่งมีที่ตั้งในพื้นที่จังหวัดพัทลุง จำนวน 81 ส่วนราชการ 2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค จัดรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการออกเป็น 2 ระดับ - ระดับจังหวัด จำนวน 31 ส่วนราชการ 14 รัฐวิสาหกิจ - ระดับอำเภอ ประกอบด้วย 11 อำเภอ 3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น 74 แห่ง 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง 47 เทศบาลตำบล และ 25 องค์การบริหารส่วนตำบล (สำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2560)

ประชากร

พัทลุงมีจำนวนประชากรทั้งหมด 523,802 คน แบ่งเป็นเพศชาย 255,536 คน เพศหญิง 268,266 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 187,343 ครัวเรือน (สำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2560)

โครงสร้างเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจของจังหวัดพัทลุง โครงสร้างส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาได้แก่ สาขาการขนส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน และสาขาอุตสาหกรรม โดยมีสัดส่วนตามผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปี พ.ศ. 2558 จำนวน 30,451 ล้านบาท รายได้หลักของจังหวัดพัทลุงมาจากภาคการเกษตร สินค้าเกษตร ที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา สุกร และข้าว โดยมีมูลค่า 30,441 ล้านบาท (สำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2560) และจากข้อมูลปี พ.ศ.2562 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดพัทลุง ชนิดสินค้า โคนเนื้อ มีมูลค่า 608.576 ล้านบาท (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2562)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการส่งเสริม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ความต้องการ (Needs) หมายถึง ความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการความขาดสมดุล วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมได้ตามหลักแนวคิด ทฤษฎี และตรงตามความต้องการของเป้าหมายเอง แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการที่ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ส่วนทฤษฎีความต้องการของแมคเคลแลนด์ ทฤษฎีความต้องการของอัลเดอร์เฟอร์ และทฤษฎีความต้องการของเฮอซ์เบิร์ก ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ อับราฮัม มาสโลว์ มองในทิศทางเดียวกัน โดยเชื่อว่ามนุษย์เป็น “สัตว์ที่มีความต้องการ” (wanting animal) และเป็นการยากที่มนุษย์จะไปถึงขั้นของความพึงพอใจอย่างสมบูรณ์ โดยเรียงลำดับความต้องการของมนุษย์ จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปไว้เป็นลำดับ 5 ลำดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs)
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and love needs)
4. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Esteem needs)
5. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs)

ทฤษฎีความต้องการของ เดวิด แมคเคลลีแลนด์ มีแนวคิดที่ว่า มนุษย์มีการเรียนรู้ความต้องการจากสังคมที่เกี่ยวข้อง จนมีความต้องการที่ถูกก่อตัวและพัฒนาตลอดช่วงชีวิตของตน แมคเคลลีแลนด์ได้กำหนดความต้องการ ของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท 1. ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) 2. ความต้องการความผูกพัน (Need for Affiliation) 3. ความต้องการอำนาจ (Need for Power)

ทฤษฎีความต้องการของอัลเดอร์เฟอร์ เคลย์ตัน อัลเดอร์เฟอร์เป็นผู้จัดกลุ่มความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งรู้จักกันดี ในทฤษฎีที่เรียกว่า ทฤษฎี ERG (ERG theory) ได้แก่ ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ (Existence Needs) ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) ความต้องการก้าวหน้า (Growth Needs) ทฤษฎีความต้องการของเฮอชเบิร์ก เฟรดเดอริค เฮอชเบิร์ก ได้เสนอพัฒนาทฤษฎีสองปัจจัย (Two-Factor Theory) ที่พัฒนา มาจากทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ โดยกล่าวว่า ความพึงพอใจและแรงจูงใจเป็นแรงขับให้มนุษย์เกิด พฤติกรรมต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยอนามัย (Hygiene factors) และปัจจัยจูงใจ (Motivating factors) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2561)

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริม (Extension)

การส่งเสริม หมายถึง การวางแผนโครงการใดโครงการหนึ่งในการนำเอาความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและการวิจัยต่าง ๆ นำออกไปสู่ประชาชนในชนบท โดยความรู้ที่นำออกไปนั้น ประชาชนสามารถรับรู้และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย โดยประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ ต้องคำนึงถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อีกทั้งมีการพัฒนานาทางด้านเศรษฐกิจและจริยธรรมควบคู่กันไป

การส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension) คือการให้บริการหรือระบบที่ช่วยเหลือประชาชนโดยวิธีการให้การศึกษา (Education Procedure) เพื่อปรับปรุงวิธีการและเทคนิคทางการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและรายได้รวมทั้งการปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ (Level of Living) ระดับมาตรฐานทางการศึกษา และสังคมของชีวิตชนบทให้ดีขึ้น กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมการเกษตร คือเป็นกระบวนการในการปรับปรุงประสิทธิภาพ การผลิตของเกษตรกรในชนบท รวมทั้งวิถีชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการให้บริการแก่ประชาชนด้านการเกษตร โดยให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เขาได้รับความรู้นำไปปฏิบัติ ด้วยตัวของเขาเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้

งานส่งเสริมการเกษตรที่นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงปัญหาที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อที่ช่วยให้เขาได้ช่วยเหลือตัวเองโดยการเพิ่มความรู้ประสบการณ์ และทักษะในด้านอาชีพทางการเกษตร ดังนั้นโดยทั่วไปแล้ววัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการเกษตรอาจสรุปได้ ดังนี้

1. เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตทางการเกษตร เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและทำเป็นอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อแนะนำ ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาการผลิตที่สมบูรณ์แบบ โดยมีการจัดให้มีการร่วมมือและประสานกับ สถาบันของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องและเกื้อกูลกันอันจะอำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาการผลิตและรายได้
3. เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรได้เข้าใจในสถานะต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเองรู้จักปัญหา ความต้องการที่แท้จริง อันจะยังผลให้มีการพัฒนาการผลิตได้ผลตรงความต้องการ
4. เพื่อจัดสร้างบรรยากาศให้เกษตรกรมีโอกาสในทางพัฒนาปัญญา หรือความรอบรู้ ความสามารถ เพื่อรู้จักปฏิบัติตนให้มีค่าทางเศรษฐกิจและสังคมมีวิธีการทำงานศิลปะปฏิบัติตนในการครองชีพและสังคม
5. เพื่อช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น โดยรู้จักจัดการใช้แรงงานและทรัพย์สินให้ได้ผลสูงสุด เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
6. เพื่อสร้างความภาคภูมิใจความเป็นอยู่และอาชีพ ความมีอิสระและพึ่งตนเองมีความรักต่อถิ่นที่อยู่และประเทศชาติอันจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง (วรทัศน์, 2546)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัชนี และมานะ (2548) ศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 45.33 ปี มีอาชีพหลัก คือ การทำสวน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 1.88 ไร่ต่อครัวเรือน และพบว่ามีความต้องการ คือ 1) ด้านความรู้และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ การผสมพันธุ์ และการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ 2) ด้านการสนับสนุนการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ การผสมเทียม โคพ่อพันธุ์ การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การกำจัดพยาธิภายใน แตกต่างจากผลการศึกษาของประดิษฐ์ และสุวิช (2551) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการมาก คือ การเลือกซื้อแม่พันธุ์และพ่อพันธุ์โค วิธีการจัดการเลี้ยงโคเนื้อระยะต่าง ๆ การเลี้ยงดูแม่โคตั้งท้อง การคลอดและการจัดการในการคลอด การเลี้ยงดูโคแม่พันธุ์ การผสมเทียมและการสังเกตอาการเป็นสัตว์ของแม่โค

ภัทรพงศ์ และชัยชาญ (2556) ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก และเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง โดยเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมือง มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 12.90 ปี เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 7.70 ตัว/ครัวเรือน มีความต้องการการส่งเสริมความรู้ในระดับมากเรื่อง การเลือกพันธุ์โคเนื้อ การปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ การจัดการฝูงโคเนื้อระยะต่างๆ และการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ ส่วนในด้านวิธีการส่งเสริมเกษตรกรมีความต้องการระดับมาก ในเรื่องการเยี่ยมเยียนเกษตรกร การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ การศึกษาดูงาน การจัดฝึกอบรม การแจกเอกสารแนะนำ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางหอกระจายข่าวหมู่บ้าน วิทยูและโทรทัศน์นอกจากนี้เกษตรกรมีความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับมากในเรื่อง การสนับสนุนพ่อพันธุ์โค การฉีดวัคซีน

ป้องกันโรค การถ่ายพยาธิภายในและภายนอก การสนับสนุนแร่ธาตุก้อน การฉีดยาบำรุงและการจัดตั้งตลาดนัดโคกระบือภายในระดับอำเภอ

दनัยศักดิ์ และภานุ (2558) ได้ศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อและความต้องการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง พบว่า มีปัญหาในระดับน้อย 2 ปัญหา คือการขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ และขาดการฉีดวัคซีนป้องกันโรค สำหรับความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในด้านต่าง ๆ ได้แก่ พันธุ์โคเนื้อ วิธีการจัดการและเลี้ยงดูโคเนื้อระยะต่าง ๆ การผสมเทียม โรคโคเนื้อที่สำคัญ และวิธีการให้ยารักษาโรค อยู่ในระดับปานกลาง

นราธิป และภานุพันธุ์ (2556) ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 54.95 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ทำนาและเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพรอง พันธุ์โคเนื้อที่นิยมเลี้ยง คือ โคเนื้อพันธุ์ลูกผสมระหว่างพันธุ์พื้นเมืองกับพันธุ์อเมริกันบรามันท์ เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ได้แก่ 1) การเยี่ยมเยียนเกษตรกรเป็นรายบุคคล 2) การทัศนศึกษาดูงาน 3) การฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ 4) การถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำหมู่บ้าน 5) การจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการเลี้ยงโคเนื้อ 6) เอกสารคำแนะนำการเลี้ยงโคเนื้อ และ 7) ข่าวเกี่ยวกับการเลี้ยง โคเนื้อทางช่องทางวิทยุและโทรทัศน์ และมีความต้องการด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อในระดับมาก ได้แก่ 1) การให้บริการผสมเทียม 2) การบริการผสมพันธุ์โดยวิธีจูงผสม 3) การจำหน่ายยากำจัดพยาธิภายในและภายนอก 4) การให้บริการฉีดวัคซีนและยาบำรุง 5) การจัดจำหน่ายแร่ธาตุอาหารเสริม 6) เมล็ดพันธุ์/ท่อนพันธุ์พืชอาหารสัตว์ 7) การจำหน่ายพ่อพันธุ์โคเนื้อแก่เกษตรกรที่ให้ความสนใจในการปรับปรุงพันธุ์ และ 8) การจำหน่ายฟางอัดฟ่อนและหญ้าแห้งอัดฟ่อนในช่วงหน้าแล้ง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ทั้งหมด 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอควนขนุน อำเภอกงหรา อำเภอบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน อำเภอปากพะยูน อำเภอศรีบรรพต อำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด อำเภอป่าพะยอม และอำเภอศรีนครินทร์ ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เป็นจริง สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อแก่เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดพัทลุง โดยมีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง จำนวน 11 อำเภอ โดยใช้ฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศกรมปศุสัตว์ 2562 ซึ่งมีประชากรที่ใช้ศึกษา คือ จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงทั้งหมด 23,200 ราย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 400 ราย ตามวิธีของ Yamane (1973) ที่มีความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้เท่ากับร้อยละ 5 ดังนี้

สูตร

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = จำนวนตัวอย่างที่ทำการศึกษา

N = จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง

e = ความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้เท่ากับร้อยละ 5 หรือ (0.05)

แทนค่าสูตรจะได้

$$n = \frac{23,200}{1+23,200(0.05)^2}$$

N = 393 ราย ทำการเพิ่มเศษ 7 ราย ให้เป็นจำนวนเต็มร้อย

N = 400 ราย

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้มีแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

อำเภอ	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ (ครัวเรือน)	จำนวนประชากรตัวอย่าง (ครัวเรือน)
อำเภอเมืองพัทลุง	3,521	60
อำเภอควนขนุน	4,846	80
อำเภอเขาชัยสน	3,110	50
อำเภอปากพะยูน	2,647	50
อำเภอศรีบรรพต	1,015	15
อำเภอป่าบอน	2,334	45
อำเภอตะโหมด	1,238	20
อำเภอกงหรา	1,627	30
อำเภอป่าพะยอม	1,174	20
อำเภอบางแก้ว	882	15
อำเภอศรีนครินทร์	806	15
รวม	23,200	400

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (interview schedule) มี ลักษณะคำถามปลายปิด (close-ended question) และปลายเปิด (open-ended question) แบ่งออกเป็น 7 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

ส่วนที่ 3 แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโคเนื้อ

ส่วนที่ 4 การผสมพันธุ์ผลผลิตและการเจ็บป่วยของโคเนื้อของเกษตรกร

ส่วนที่ 5 การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ

ส่วนที่ 6 ระดับของปัญหาโดยจำแนกตามปัญหาด้านต่าง ๆ ในการเลี้ยงโค

ส่วนที่ 7 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม แล้วนำไปปรึกษาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบสอบถามทางสังคมศาสตร์ เพื่อตรวจสอบ แก้ไขแบบสอบถาม หลังจากการแก้ไขแล้ว นำไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย ได้ค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) เท่ากับ 0.96 จากนั้นนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ศึกษา โดยวิธีการดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ลงพื้นที่ชี้แจงรายละเอียดการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามแก่อาสาสมัครในพื้นที่อำเภอรวม 11 อำเภอ เพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บข้อมูล และประโยชน์ของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงจากกลุ่มตัวอย่าง

- แจกแบบสอบถามให้อาสาสมัครผู้เก็บข้อมูล ตามสัดส่วนที่ได้สุ่มในแต่ละครัวเรือนที่เลี้ยงโคเนื้อจากอำเภอต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 3.1 อำเภอเมืองพัทลุง 60 ชุด อำเภอควนขนุน 80 ชุด อำเภอเขาชัยสน 50 ชุด อำเภอปากพะยูน 50 ชุด อำเภอศรีบรรพต 15 ชุด อำเภอป่าบอน 45 ชุด อำเภอตะโหมด 20 ชุด อำเภอกงหรา 30 ชุด อำเภอป่าพะยอม 20 ชุด อำเภอบางแก้ว 15 ชุด และอำเภอศรีนครินทร์ 15 ชุด รวมแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด

- ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 90 วัน จากนั้นรวบรวมข้อมูลทั้งหมดให้ครบถ้วน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเพื่อรอการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล

หลังจากตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปและทดสอบค่าทางสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Max) ค่าต่ำสุด (Min) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ใช้สำหรับวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ข้อมูลการเลี้ยงแพะเนื้อ ปัญหาและอุปสรรค

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลระดับปัญหาและระดับความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะเนื้อในด้านต่าง ๆ โดยกำหนดคะแนนในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ระดับ ดังนี้ (สุชาติ, 2546)

ไม่มีปัญหา/ความต้องการน้อย	ให้คะแนนเท่ากับ 1
มีปัญหาน้อย/มีความต้องการปานกลาง	ให้คะแนนเท่ากับ 2
มีปัญหามาก/มีความต้องการมาก	ให้คะแนนเท่ากับ 3

การแปลผลเกี่ยวกับระดับปัญหาและระดับความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงแพะเนื้อของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ โดยใช้วิธีนำค่าเฉลี่ยของแต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายหรืออันตรภาคชั้น โดยกำหนดระดับค่าคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยดังนี้ (ประภัสสร และคณะ, 2544)

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.66	ไม่มีปัญหา/มีความต้องการน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67-2.33	มีปัญหาน้อย/มีความต้องการปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34-3.00	มีปัญหามาก/มีความต้องการมาก

บทที่ 4

ผลและวิจารณ์ผล

ผลการศึกษาเรื่อง ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง จำนวน 400 ราย ทั้งหมด 7 ส่วน ปรากฏผลตามรายละเอียดและตารางที่แสดงดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงร้อยละ 90.50 เป็นเพศชาย เกษตรกรมีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 80.50 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 40.25 โดยร้อยละ 86.75 มีสถานภาพสมรส มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.60 คน (พิสัย 1-7 คน) และ ร้อยละ 91.25 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร (n = 400)

ข้อมูลพื้นฐานบางประการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	362	90.50
- หญิง	38	9.50
2. อายุ		
- ไม่เกิน 40 ปี	78	19.50
- 41-55 ปี	240	60.00
- มากกว่า 55 ปี	82	20.50
3. ระดับการศึกษา		
- ประถมศึกษา	161	40.25
- มัธยมศึกษาตอนต้น	121	30.25
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	74	18.50
- ปริญญาตรีและสูงกว่า	44	11.00
4. สถานภาพการสมรส		
- สมรส	347	86.75
- โสด	31	7.75
- หม้าย	22	5.50
5 ตำแหน่งทางสังคม		
- ไม่มีตำแหน่ง	365	91.25
- กรรมการหมู่บ้าน	28	7.00
- สมาชิก อ.บ.ต.	5	1.25
- ผู้ใหญ่บ้าน	2	0.50
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน(คน/ครัวเรือน)		
$\bar{X} \pm S.D. = 4.60 \pm 0.93$ คน (พิสัย 1-7 คน)		

เมื่อพิจารณาข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง พบว่า สอดคล้องกับ ภัทรพงศ์ และชัยชาญ (2556) และ นราธิป และภาณุพันธุ์ (2560) ที่รายงานในทิศทางเดียวกันว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชายและจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้บ่งชี้ว่า การเลี้ยง โคเนื้อในจังหวัดพัทลุงยังคงเป็นการใช้แรงงานของผู้ชายเป็นหลัก เนื่องจากโคเป็นสัตว์ใหญ่ เหมาะกับสภาพแรงงานที่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงที่แม้จะมีการเลี้ยงโคเนื้ออยู่บ้างก็ตาม และคนเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ในจังหวัดพัทลุงยังคงมีการศึกษาไม่สูงมากนัก คือ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มากที่สุด คือ ร้อยละ 40.25 แต่จุดที่น่าสังเกตพบว่า คนที่จบการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีถึงร้อยละ 11.00 แม้ค่านี้อาจจะเพียงเล็กน้อย แต่ก็น่าจะเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงโคที่มีความรู้ มีหลักวิชาการ และน่าจะมีการจัดการฟาร์มโคเนื้ออย่างเป็นระบบ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้น่าจะมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นอนาคต เนื่องจากราคาผลผลิตพืชผลทางการเกษตรของภาคใต้มีราคาตกต่ำ ทั้งยังมีโครงการบัณฑิตคืนถิ่น โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของกรมปศุสัตว์ และการมีสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคเนื้อศรีวิชัยพัทลุง จำกัด เหล่านี้ช่วยให้การผลิตและการตลาดโคเนื้อของจังหวัดพัทลุงเติบโตขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้จบปริญญาตรีขึ้นไป เข้ามาในระบบการผลิตโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงมากขึ้น สำหรับสถานภาพการสมรสน่าจะสัมพันธ์กับอายุของเกษตรกร จะเห็นว่า เกษตรกรที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป มีถึงร้อยละ 80.50 ซึ่งเป็นวัยที่ควรจะมีครอบครัว ทำให้สถานภาพการมีคู่ครองมีแนวโน้มของการสมรสสูงตามไปด้วย อนึ่งจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงยังคงเป็นสังคมไทยแบบเกษตรกรรมดั้งเดิม ค่อนข้างเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีสมาชิกหลายคน โดยมีค่าเฉลี่ยสมาชิกในครัวเรือนครั้งนี้ถึง 4.60 คน โดยมีสมาชิกสูงสุดถึง 7 คน และต่ำสุด 1 คน ในส่วนของตำแหน่งทางสังคมในครั้งนี้ สรุปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง คาดว่าคนกลุ่มนี้จะมีเวลาในดูแลงานภาคเกษตรกรรมของตนเองได้ดี

ส่วนที่ 2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตรกรรม ถึงร้อยละ 91.25 แบ่งเป็นอาชีพทำสวนถึงร้อยละ 44.75 รองลงมาเป็นการทำนา ร้อยละ 25.50 เลี้ยงสัตว์ร้อยละ 18.75 และทำไร่ ร้อยละ 2.25 ตามลำดับ โดยเกษตรกรร้อยละ 90.75 มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง และพื้นที่ถือครองคิดเป็นค่าเฉลี่ย 7.71 ไร่/ครัวเรือน (พิสัย 1 - 87 ไร่) เกษตรกรมีพื้นที่เลี้ยงโคเฉลี่ย 3.95 ไร่ (พิสัย 0.5 - 70 ไร่) และมีพื้นที่ปลูกหญ้าเฉลี่ย 1.33 ไร่ (พิสัย 0.5 - 24 ไร่) ซึ่งเป็นเกษตรกรเพียงร้อยละ 47.00 ที่มีการปลูกหญ้าเลี้ยงโคเนื้อ นอกจากนี้ ส่วนใหญ่ไม่ได้เช่าที่ดินเพิ่มในการเลี้ยงโคเนื้อถึงร้อยละ 86.25 สำหรับค่าเฉลี่ยของจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยง คือ 6.40 ตัว/ครัวเรือน (พิสัย 1 - 70 ตัว) ส่วนจำนวนแรงงานของเกษตรกรในการเลี้ยงโคเนื้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.27 คน (พิสัย 1 - 5 คน) โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 8.20 ปี (พิสัย 1 - 50 ปี) เกษตรกรยังคงเลี้ยงโคพื้นเมืองมากที่สุด ถึงร้อยละ 61.75 โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายร้อยละ 39.93 ซึ่งในฤดูฝนและฤดูแล้งเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ที่ดิน ไร่นาของตนเอง รวมถึงแปลงหญ้าของตนเองเป็นแหล่งอาหารหยาบในการเลี้ยงโคถึงร้อยละ 70.75 และ 67.50 ตามลำดับ นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 56.50 มีการสะสมฟางไว้เป็นเสบียงในฤดูแล้ง และเกษตรกรร้อยละ 67.25 ไม่เคยให้อาหารข้น และในกลุ่มที่ให้อาหารข้นพบว่า เกษตรกรร้อยละ 64.89 ให้อาหารข้นเป็นบางครั้ง ที่เหลือร้อยละ 35.11 ให้อาหารข้นตลอดทั้งปี โดยอาหารข้นมาจากอาหารสำเร็จรูปถึงร้อยละ 79.39 นอกจากนี้เกษตรกรยังให้แร่ธาตุ ไวตามินเสริมถึงร้อยละ 61.50 และในปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงยังไม่นิยมเลี้ยงโคขุนร้อยละ 78.00 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 4.2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง (n=400)

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนแรงงานในการเลี้ยงโค (คน/ครัวเรือน)		
$\bar{X} \pm S.D. = 1.27 \pm 0.54$ คน (พิสัย 1-5 คน)		
2. อาชีพหลัก		
- ทำนา	102	25.50
- ทำไร่	9	2.25
- ทำสวน	179	44.75
- รับราชการ	7	1.75
- เลี้ยงสัตว์	75	18.75
- ค้าขาย	11	2.75
- บริษัทเอกชน	17	4.25
3. พื้นที่ถือครองทางการเกษตร (ไร่/ครัวเรือน)		
- ไม่มีพื้นที่ถือครอง	37	9.25
- มีพื้นที่ถือครอง	363	90.75
$\bar{X} \pm S.D. = 7.71 \pm 6.21$ ไร่ (พิสัย 1-87 ไร่)		
4. พื้นที่ใช้ในการเลี้ยงโค (ไร่/ครัวเรือน)		
- ไม่มีพื้นที่	12	3.00
- มีพื้นที่	388	97.00
$\bar{X} \pm S.D. = \pm 3.95$ ไร่ (พิสัย 0.5 - 70 ไร่)		
5. พื้นที่ใช้ปลูกหญ้า (ไร่/ครัวเรือน)		
- ไม่มีพื้นที่	212	53.00
- มีพื้นที่	188	47.00
$\bar{X} \pm S.D. = 1.33 \pm 1.98$ ไร่ (พิสัย 0.5 - 24 ไร่)		
6. การเช่าที่ดินในการเลี้ยงโค		
- ไม่ได้เช่า	345	86.25
- เช่า	55	13.75

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
$\bar{X} \pm S.D. = 0.97 \pm 2.76$ ไร่ (พิสัย 0.5 - 15 ไร่)		
7. จำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยง (ตัว)		
$\bar{X} \pm S.D. = 6.40 \pm 5.75$ ตัว (พิสัย 1 - 70 ตัว)		
8. ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ (ปี)		
($\bar{X} \pm S.D. = 8.20 \pm 4.47$ ปี (พิสัย 1 - 50 ปี)		
9. พันธุ์โคที่เลี้ยงมากที่สุด		
- ลูกผสมบราห์มัน - พื้นเมือง	65	16.25
- พันธุ์พื้นเมือง	247	61.75
- ลูกผสมบราห์มัน - อินดูบราซิล	2	0.50
- ลูกผสมชาร์โรเลส์	78	19.50
- พันธุ์กำแพงแสน	8	2.00
10. สาเหตุที่เลี้ยงโคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- เพื่อจำหน่าย	236	39.93
- ใช้มูลเป็นปุ๋ย	192	32.48
- เป็นการออม	110	18.61
- เป็นมรดกตกทอด	53	8.98
11. แหล่งอาหารหยาบในฤดูฝน		
- ที่ส่วนตัวหรือไร่นาของตนเอง	194	48.50
- ที่สาธารณะประโยชน์	67	16.75
- แปรปลูกหญ้าของตนเอง	89	22.25
- ตามไร่นาของคนอื่น	50	12.50
12. แหล่งอาหารหยาบในฤดูแล้ง		
- ที่ส่วนตัวหรือไร่นาของตนเอง	199	49.75
- ที่สาธารณะประโยชน์	87	21.75

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
- แผลงปลุกหญ้าของตนเอง	70	17.50
- ตามไร่นาของคนอื่น	44	11.00
13. การสะสมฟางข้าวไว้ใช้เลี้ยงโคในฤดูแล้ง		
- สะสม	226	56.50
- ไม่สะสม	174	43.50
14 การให้อาหารข้น หรืออาหารผสมเลี้ยงโค		
- ไม่เคยให้	269	67.25
- เคยให้	131	32.75
การให้อาหารข้น		
- ให้เป็นบางครั้ง	85	64.89
- ให้ตลอดปี	46	35.11
อาหารข้นได้จาก		
- ซื้ออาหารข้นสำเร็จรูป	104	79.39
- ผสมเองโดยใช้วัสดุที่หาได้	27	20.61
15. การให้แร่ธาตุ วิตามินเสริมแก่โค		
- ไม่เคยให้	154	38.50
- เคยให้	246	61.50
การให้แร่ธาตุ		
- ให้เป็นบางครั้ง	184	74.79
- ให้ตลอดปี	62	25.21
16. เคยเลี้ยงโคขุนหรือโคมันของเกษตรกร		
- ไม่เคยเลี้ยง	312	78.00
- เคยเลี้ยง	88	22.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
วิธีหาโคมาขุน		
- ซื้อโคเพศผู้มาขุน	53	60.23
- โคในฝูงของตนเอง	35	39.77
- ซื้อโคทั้งเพศผู้ เพศเมียมาขุน	0	0.00

สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง บ่งบอกว่า ส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงโคเนื้อยังเป็นสังคมเกษตรกรรม นิยมปลูกพืชเป็นอาชีพหลัก และมีการเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม จากข้อมูลที่ปรากฏ เราอาจแบ่งรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรเป็นได้ 2 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มเลี้ยงโคพื้นเมือง/โคชน ที่สืบทอดตามวิถีชาวบ้านมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ระบบการเลี้ยงและการจัดการไม่ยุ่งยากมากนัก อาศัยหญ้าตามธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งยังเป็นกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ และ 2. กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อเพื่อการค้า มีระบบการเลี้ยงโค ใช้การผสมเทียมเพื่อให้ได้โคลูกผสมที่ดี มีการปลูกแปลงหญ้าให้อาหารชั้น มีการลงทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า และให้ความสำคัญกับคุณภาพเนื้อและการตลาดโคเนื้อซึ่งกลุ่มนี้ยังมีไม่มากนัก และหากพิจารณาในด้านพื้นที่และอาหารหยาบ พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่แปลงหญ้า (1.33 ไร่) ยังไม่เพียงพอกับสัตว์ส่วนโค (6.40 ตัว) ที่เลี้ยงในปัจจุบัน สอดคล้องกับ กังวาน และ วรพงษ์ (2555) ที่รายงานพื้นที่ของเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงโค เพราะโค-กระบือควรมีพื้นที่แปลงหญ้า 1 หรือ 2 ไร่ ต่อตัว ในเขตและนอกเขตชลประทาน ตามลำดับ ซึ่งการขาดแคลนอาหารหยาบคุณภาพดีส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของโคเนื้อ ดังนั้น การเลือกชนิดของพืชอาหารสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูงต่อหน่วยพื้นที่และมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของเกษตรกรจึงมีความสำคัญมาก นอกจากนี้ การสะสมเสบียงอาหารหยาบในช่วงภัยน้ำท่วมและช่วงภัยแล้งของเกษตรกรยังมีน้อยไป (สะสมเสบียงร้อยละ 56.50) ทั้งที่จังหวัดพัทลุงมักประสบภัยธรรมชาติทั้งสองอย่างแทบทุกปี เกษตรกรอย่างน้อยร้อยละ 90.00 ขึ้นไปที่ควรมีการสะสมเสบียง ดังนั้น แผนงานด้านการมีเสบียงสัตว์ประจำตำบล หรือ เเสบียงสัตว์ประจำหมู่บ้าน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง กล่าวโดยสรุป สภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงยังเป็นแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่ และเริ่มมีการปรับเปลี่ยนในเกษตรกรหลายรายที่หันมาเลี้ยงโคเนื้อเพื่อการค้า งานพืชอาหารสัตว์และระบบแปลงหญ้ายังไม่เต็มประสิทธิภาพ การผสมเทียมยังมีสัดส่วนน้อย ดังนั้นกรมปศุสัตว์ยังต้องเพิ่ม การให้ความรู้ การพัฒนาแปลงพืชอาหารสัตว์ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพ การผสมเทียม การจัดการฟาร์ม การสุขาภิบาล และมาตรฐานฟาร์ม จึงเป็นสิ่งที่ต้องเลือกใช้ในฟาร์มเกษตรกรอย่างเหมาะสม

ส่วนที่ 3 แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโค

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ร้อยละ 74.00 ใช้เงินทุนของตนเองในการเลี้ยงโคเนื้อ ที่เหลือร้อยละ 26.00 เกษตรกรจะทำการกู้ยืมเงินในระบบเพื่อนำมาใช้ในการเลี้ยงโค โดยกู้ยืมเงินจากธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและกองทุนหมู่บ้านเป็น ร้อยละ 18.00 และ 8.00 ตามลำดับ และเกษตรกรไม่มีการกู้เงินนอกระบบมาใช้เป็นเงินทุนในการเลี้ยงโค ทั้งนี้เกษตรกรใช้เงินทุนในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 38,022.50 บาท โดยใช้เงินทุนต่ำสุด คือ 8,000 บาท และสูงสุดมากถึง 500,000 บาท

ตารางที่ 4.3 แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโค (n = 400)

แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโค	จำนวน	ร้อยละ
1. แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโค		
- เงินทุนของตัวเอง	296	74.00
- เงินกู้ยืมในระบบ	104	26.00
ธนาคาร ธกส.	72	18.00
ธนาคารพาณิชย์	0	0.00
กองทุนหมู่บ้าน	32	8.00
- เงินกู้นอกระบบ	0	0.00
2. เงินทุนในการเลี้ยงโค (บาท)		
$\bar{X} \pm S.D. = 38,022.50 \pm 35,219$ บาท (พิสัย 8,000 - 500,000 บาท)		

แหล่งทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง ส่วนใหญ่ยังเป็นการใช้เงินทุนของตนเอง ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะ 1. เป็นเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงโคเนื้อจำนวนน้อย ไม่ได้ใช้ทุนมาก และ 2. เกษตรกรไม่มีทรัพย์สิน/คนค้ำประกัน ในการกู้เงิน จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้ ดังนั้น การช่วยเหลือเกษตรกรของภาครัฐเพื่อให้เข้าถึงแหล่งทุน ดอกเบี้ยต่ำ เป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาระบบการผลิตโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง เช่น โครงการโคเนื้อสร้างอาชีพ โครงการปศุสัตว์แปลงใหญ่ เป็นต้น จุดที่น่าสังเกตอีกประการ คือ ต้นทุนค่าเฉลี่ยในการเลี้ยงโคอยู่ที่ 38,022.50 บาท/ปี หากนำมาพิจารณาจำนวนโคเฉลี่ยที่ 6.40 ตัว พอจะอนุมานได้ว่า ต้นทุนเฉลี่ยในการเลี้ยงโคเนื้อ 1 ตัว ในจังหวัดพัทลุงอยู่ที่ประมาณ 5,941.02 บาท/ปี

ส่วนที่ 4 การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วยของโคเนื้อของเกษตรกร

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 61.50 มีพ่อพันธุ์โคเนื้อในฟาร์มของตนเอง และยังคงนิยมใช้พ่อพันธุ์ในการผสมพันธุ์กับแม่โคถึงร้อยละ 64.75 ที่เหลือร้อยละ 35.25 เกษตรกรใช้การผสมเทียมในการผสมพันธุ์ โดยในปีที่ผ่านมา เกษตรกรร้อยละ 80.50 มีลูกโคคลอดภายในฟาร์ม ร้อยละ 40.50 ของเกษตรกรไม่มีการเจ็บป่วยของโคภายในฟาร์ม ร้อยละ 90.75 ของเกษตรกรไม่มีการตายของโคภายในฟาร์ม ที่เหลือร้อยละ 9.25 มีการตาย ซึ่งการตายทั้งหมด พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 40.50 รายงานว่าเกิดจากแม่โคไม่มีน้ำนมหลังคลอด ถัดมาร้อยละ 26.3 16.90 และ 10.80 เป็นการตายจากปอดบวม ท้องอืด และ ท้องเสีย ตามลำดับ ซึ่งร้อยละ 69.25 จะเป็นเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ รองลงมาคือ อาสาปศุสัตว์ ร้อยละ 28.75 เป็นผู้จัดการในเรื่องการผสมพันธุ์ ผลผลิต และเมื่อโคมีการเจ็บป่วยแล้วการรักษาโค ร้อยละ 80.50 จะเป็นหน้าที่บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกรมปศุสัตว์ มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 19.50 ที่ทำการรักษาโคด้วยตนเอง (ตารางที่ 4.4)

การจัดการโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุงในปีที่ผ่านมา พบว่า เกษตรกรที่ยังคงใช้พ่อโคในฟาร์มยังคงมีมาก เพราะสภาพการเลี้ยงเป็นโคพื้นเมืองส่วนใหญ่ อาจเลี้ยงแบบโคคุมฝูง เป็นไปในทิศทางเดียวกับ กระณิกา และคณะ (2555) ที่รายงาน การจัดการการผลิตโคเนื้อแบบชังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูงในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีวิธีการผสมพันธุ์โค โดยการใช้พ่อพันธุ์คุมฝูงร้อยละ 96.80 หรือ เป็นไปได้หรือไม่ที่การบริการผสมเทียมอาจไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่และทุกเวลา เกษตรกรจึงยังคงมีความจำเป็นต้องใช้พ่อโคในการผสมพันธุ์ สำหรับด้านผลผลิตโคที่ได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีลูกเกิดในฟาร์ม อย่างไรก็ตามในส่วนที่ไม่มีลูกเกิดอาจเกิดได้หลายปัจจัย เช่น เกษตรกรอาจไม่มีแม่โคขณะนั้น มีการเลี้ยงโคขุน มีปัญหาระบบสืบพันธุ์ เป็นต้น ในด้านสุขภาพ จุดที่น่าสังเกต พบว่าสาเหตุการตายของโคเนื้อที่มากที่สุด คือ แม่โคไม่มีน้ำนมหลังคลอด ซึ่งสาเหตุหลักน่าจะมาจากการจัดการอาหารแม่โคเนื้อก่อนคลอดไม่ดีพอ รองลงมา คือ ปอดบวม น่าจะพบมากที่สุดดูฝน อาจต้องไปศึกษาถึงสภาพโรงเรือน และสภาพพื้นคอกในช่วงฤดูฝนเพิ่มเติม นอกจากนี้พบว่า ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์และอาสาปศุสัตว์ในจังหวัดพัทลุงเข้ามามีบทบาทในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรเป็นอย่างมาก เปรียบเสมือนที่หน้าของกรมปศุสัตว์ ดังนั้น การพัฒนาและการเพิ่มขีดความสามารถบุคลากร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของกรมปศุสัตว์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจรวมไปถึงการได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม

ตารางที่ 4.4 การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วยของโคเนื้อ (n = 400)

การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วยของโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
1. การมีพ่อพันธุ์โคเนื้อของเกษตรกร		
- ไม่มีพ่อพันธุ์	154	38.50
- มีพ่อพันธุ์	246	61.50
2. วิธีการผสมพันธุ์โค		
- ผสมเทียม	141	35.25
- ใช้โคพ่อพันธุ์	259	64.75
3. ลูกโคที่เกิดในรอบปี		
- ไม่มีลูกเกิด	78	19.50
- มีลูกโคเกิด	322	80.50

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วยของโคเนื้อ	จำนวน	ร้อยละ
4. การเจ็บป่วยของโคในรอบปี		
- ไม่เคยเจ็บป่วย	162	40.50
- เคยเจ็บป่วย	238	59.50
5. การตายของโคในรอบปี		
- ไม่มีการตาย	363	90.75
- มีการตาย	37	9.25
สาเหตุการตายของโค		
- แม่โคไม่มีน้ำนมหลังคลอด	15	40.50
- ท้องร่วงหรือท้องเสีย	4	10.80
- แม่โคตกเลือดหลังคลอดหรือแท้งลูก	1	2.75
- ท้องอืด	6	16.90
- ปอดบวม	10	26.30
- พยาธิภายใน	1	2.75
6. การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วย		
- เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์	277	69.25
- อาสาปศุสัตว์ (อ.ส.ป.) ในหมู่บ้าน	115	28.75
- ร้านขายยาสัตว์	6	1.50
- สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	2	0.50
7. เมื่อโคเจ็บป่วย บุคคลที่รักษาพยาบาลให้		
- เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์	184	46.00
- อาสาปศุสัตว์	138	34.50
- รักษาเอง	78	19.50

ส่วนที่ 5 การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

ผลการศึกษา ปรากฏว่า เกษตรกรถึงร้อยละ 86.75 บอกว่าการส่งเสริม การรับบริการ และสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อของจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่มาจากกรมปศุสัตว์ โดยร้อยละ 91.75 จะมีเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เคยเข้าไปเยี่ยมเยียน ดูแล ในการเลี้ยงโค และร้อยละ 89.00 ยังเคยได้รับบริการ

จากกรมปศุสัตว์ โดยได้รับการในด้านการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยในโค ยาถ่ายพยาธิภายใน ยากำจัดพยาธิภายนอก แร่ธาตุก้อน และเอกสารคำแนะนำ ร้อยละ 27.57 17.91 20.36 13.47 และ 9.69 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรเพียงร้อยละ 13.00 ที่มีส่วนร่วมช่วยเหลืองานปศุสัตว์ในพื้นที่ ได้แก่ การเป็นอาสาปศุสัตว์ การเป็นแหล่งศึกษาดูงาน และการบริจาคทรัพย์สิน ในส่วนของการยืมโคจากหน่วยงานต่างๆเพื่อการผลิต พบว่า มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 8.50 เท่านั้น ที่เหลือร้อยละ 91.50 ไม่เคยยืมโคจากหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรที่เคยได้รับการอบรมการเลี้ยงโคจากหน่วยงานต่างๆมีเพียงร้อยละ 50.50 โดยเกษตรกรเคยรับการอบรมเฉลี่ย 1.37 ครั้ง สำหรับการรับข้อมูลข่าวสารด้านการเลี้ยงโคจะมาจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 33.30 รองลงมาเป็นอาสาปศุสัตว์ ร้อยละ 29.60 ถัดมาเป็นกลุ่มผู้นำชุมชน เพื่อนเกษตรกร โทรทัศน์ เอกสาร/คู่มือ หอกระจายข่าวและหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ (n = 400)

การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงาน	จำนวน	ร้อยละ
1. หน่วยงานที่ให้บริการ ส่งเสริมการเลี้ยงโค		
- กรมปศุสัตว์	347	86.75
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต./อบจ./เทศบาล)	14	3.50
- กรมส่งเสริมการเกษตร	3	0.75
- อื่นๆ (กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคในหมู่บ้าน)	21	5.25
- ไม่เคยได้รับการบริการจากหน่วยงานใดๆ	15	3.75
2. การเคยได้รับการเยี่ยมชมจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์		
- ไม่เคย	33	8.25
- เคย	367	91.75
3. การใช้บริการด้านสุขภาพโคจากหน่วยงานของกรมปศุสัตว์		
- ไม่เคย	44	11.00
- เคย	356	89.00
ชนิดที่ได้รับการบริการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- ฉีดวัคซีนปากและเท้าเปื่อย และโรคคอบวม	348	27.57
- ยาถ่ายพยาธิภายใน	226	17.91
- ยากำจัดพยาธิภายนอก	257	20.36
- แร่ธาตุก้อน	170	13.47

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงาน	จำนวน	ร้อยละ
- เอกสารคำแนะนำ	122	9.69
4. การมีส่วนร่วมสนับสนุนหน่วยงานกรมปศุสัตว์ของเกษตรกร		
- ไม่มีส่วนร่วม	348	87.00
- เป็นอาสาปศุสัตว์	33	8.25
- ฟาร์มสาธิต หรือแหล่งศึกษาดูงาน	19	4.75
5. การยืมโคเนื้อเพื่อการผลิตจากหน่วยงานต่างๆ ของเกษตรกร		
- ไม่มีการยืม	366	91.50
- มีการยืม	34	8.50
6. การจัดทำสมุดทะเบียนฟาร์ม หรือการบันทึกรายรับรายจ่ายในการเลี้ยงโค		
- ไม่ได้บันทึก	348	87.00
- ได้บันทึก	52	13.00
7. ประสบการณ์เข้ารับการฝึกอบรมการเลี้ยงโค		
- ไม่เคยฝึกอบรม	198	49.50
- เคยฝึกอบรม	202	50.50
$\bar{X} + S.D. = 1.37 \pm 1.58$ ครั้ง (พิสัย 1- 6 ครั้ง)		
8. การได้รับข้อมูลข่าวสารการเลี้ยงโค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์	301	33.30
- เพื่อนเกษตรกรด้วยกัน	91	10.00
- กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชน	102	11.20
- อาสาปศุสัตว์ (อ.ส.ป.)	265	29.60
- หอกระจายข่าวหมู่บ้าน	34	3.70
- โทรทัศน์	47	5.20
- เอกสารหรือคู่มือ	47	5.20
- หนังสือพิมพ์	16	1.80
- ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อใดๆ	0	0.00

ผลการศึกษา สอดคล้องกับในส่วนของการจัดการโคเนื้อ (ส่วนที่ 4) ที่เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านปศุสัตว์ ตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ให้เกิดประสิทธิภาพในพื้นที่ ทำงานใกล้ชิดกับเกษตรกร อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกรมปศุสัตว์ในด้านการพัฒนางานปศุสัตว์ในพื้นที่ยังมีน้อยมาก ดังนั้น กรมปศุสัตว์มีความจำเป็นต้องสร้างบุคลากรในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม เพราะ การสร้างอาสาปศุสัตว์ การผลิตอาสาผสมเทียม การมีฟาร์มต้นแบบ การมีศูนย์เรียนรู้ในสังกัดกรมปศุสัตว์ จะช่วยให้การทำงานของกรมปศุสัตว์มีความคล่องตัว ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพแก่ผู้เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่นั้น ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การช่วยฉีดวัคซีนในช่วงเกิดโรคระบาด การเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านปศุสัตว์ เป็นต้น จุดที่นำเป็นห่วงของเกษตรกร คือ ระบบการจดบันทึกข้อมูล ที่มีน้อย เกษตรกรมักไม่ให้ความสำคัญ ทั้งที่ข้อมูลจะเป็นตัวประเมินความสำเร็จและความอยู่รอดของฟาร์ม ดังนั้น หากมีการฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อให้เกษตรกร ควรบรรจุเรื่อง การบันทึกข้อมูลประจำฟาร์มที่สำคัญๆ เพิ่มเติมลงไปด้วย

ส่วนที่ 6 ระดับของปัญหาโดยจำแนกตามปัญหาด้านต่างๆในการเลี้ยงโค

ผลการศึกษา ปรากฏว่า ปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อในภาพรวมของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.71 คือ มีปัญหาในระดับน้อย โดยเมื่อจำแนกทั้ง 8 ด้าน พบว่า 1) ด้านการผลิตไม่มีปัญหา 2) ด้านพื้นที่โค จะมีปัญหาในระดับน้อยเรื่อง การขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ 3) ด้านแรงงานไม่มีปัญหา 4) ด้านอาหารโค มีปัญหาในระดับน้อยในเรื่อง การไม่มีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และการขาดการเก็บสะสมฟางข้าว 5) ด้านการผสมพันธุ์ มีปัญหาในระดับน้อย 6) ด้านโรคระบาดและสุขภาพ มีปัญหาในระดับน้อย 7) ด้านราคาและการตลาด มีปัญหาในระดับน้อย และ 8) ด้านเจ้าหน้าที่และการส่งเสริม มีปัญหาในระดับน้อย คือ การขาดการรวมกลุ่มเกษตรกรและการบริการและการส่งเสริมไม่ทั่วถึง (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 ระดับปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

ปัญหาการเลี้ยงโค	ปัญหาของเกษตรกร (ร้อยละ)			ค่าเฉลี่ยของระดับปัญหา Mean ± SD	ระดับ
	มาก	น้อย	ไม่มีปัญหา		
1. ด้านการผลิต					
1.1 ขาดพ่อโคพันธุ์ดี	7.25	35.25	57.50	1.50 ± 0.63	ไม่มีปัญหา
1.2 ไม่มีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย	10.25	27.25	62.50	1.48 ± 0.66	ไม่มีปัญหา
1.3 แม่โคผสมติดยาก	12.25	30.25	57.50	1.55 ± 0.70	ไม่มีปัญหา
2. ด้านพื้นที่เลี้ยงโค					
2.1 ขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ	27.25	30.25	42.50	1.85 ± 0.82	น้อย
2.2 ขาดแคลนน้ำใช้เลี้ยงโค	5.50	12.00	82.50	1.23 ± 0.82	ไม่มีปัญหา

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ปัญหาการเลี้ยงโค	ปัญหาของเกษตรกร (ร้อยละ)			ค่าเฉลี่ยของระดับปัญหา	
	มาก	น้อย	ไม่มีปัญหา	Mean \pm SD	ระดับ
3. ด้านแรงงานเลี้ยงโค					
3.1 ขาดแคลนแรงงาน	10.50	25.50	64.00	1.47 \pm 0.67	ไม่มีปัญหา
4. ด้านอาหารโค					
4.1 ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์	15.50	30.50	54.00	1.61 \pm 0.74	ไม่มีปัญหา
4.2 ไม่มีการปลูกหญ้า	20.50	30.50	49.00	1.72 \pm 0.78	น้อย
4.3 ขาดการเก็บสะสมฟางข้าว	22.00	30.50	47.50	1.75 \pm 0.79	น้อย
5. ด้านการผสมพันธุ์					
5.1 การติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อไปผสมเทียม	32.50	36.00	31.50	2.01 \pm 0.80	น้อย
5.2 แม่โคแสดงอาการเป็นสัดไม่ชัดเจน	32.50	39.00	28.50	2.04 \pm 0.78	น้อย
6. ด้านโรคระบาดและสุขภาพ					
6.1 ขาดความรู้การป้องกันโรค	25.50	35.00	39.50	1.86 \pm 0.79	น้อย
6.2 ขาดการฉีดวัคซีนป้องกันโรค	17.25	35.00	47.75	1.70 \pm 0.74	น้อย
7. ด้านราคาและการตลาด					
7.1 ขาดตลาดกลาง	30.25	40.00	29.75	2.25 \pm 0.89	น้อย
7.2 ถูกกดราคาขาย	22.50	30.50	47.00	1.76 \pm 0.80	น้อย
8. ด้านเจ้าหน้าที่และการส่งเสริม					
8.1 ขาดการรวมกลุ่มเกษตรกร	20.50	30.50	49.00	1.75 \pm 0.79	น้อย
8.2 การบริการและการส่งเสริมไม่ทั่วถึง	17.25	31.50	51.25	1.66 \pm 0.76	น้อย
8.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมขาดทักษะประสบการณ์	15.50	29.50	55.00	1.61 \pm 0.74	ไม่มีปัญหา
	ค่าเฉลี่ย			1.71 \pm 0.75	น้อย

ถึงแม้ว่าในภาพรวมปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุงอยู่ในระดับน้อย แต่หากแยกย่อยปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อทั้ง 8 ด้าน พบว่า ด้านการผสมพันธุ์ ด้านโรคระบาดและสุขภาพ และด้านราคาและการตลาด มีปัญหามากที่สุด ซึ่งในด้านการผสมพันธุ์ และ ด้านโรคระบาดและสุขภาพ จำเป็นต้องเร่งแก้ไขเป็นอันดับแรกๆ ต้องใช้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานกรมปศุสัตว์ต้องเข้าไปแก้ปัญหา โดยกำหนดแผนงานทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยปศุสัตว์จังหวัด ศูนย์วิจัยการผสมเทียมและเทคโนโลยีชีวภาพและศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคใต้ตอนบน ต้องบูรณาการงานร่วมกัน สำหรับด้านราคาและการตลาด เกษตรกรในพื้นที่มักโดนกดราคาจากผู้รับซื้อ

แม้ว่าจะมีราคากลางมาให้ก็ตาม ดังนั้น การรวมกลุ่มโคเนื้อคุณภาพ การสร้างเครือข่ายด้านการตลาด การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นทางออกทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

ส่วนที่ 7 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

ผลการศึกษา ปรากฏว่า ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในภาพรวมของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ซึ่งเป็นความต้องการที่อยู่ในระดับปานกลาง หากแยกเป็น 14 ประเด็นและ 39 ข้อย่อย พบว่า ความต้องการส่งเสริมในระดับที่ต้องการมากมี 2 ข้อย่อย คือ โรคปากและเท้าเปื่อย ที่มีค่าเฉลี่ย 2.50 และ การเลือกใช้อายูโรเวชสำหรับสัตว์ที่มีค่าเฉลี่ย 2.49 สำหรับความต้องการส่งเสริมในระดับปานกลาง มี 27 ข้อย่อย ได้แก่ วิธีการเลือกซื้อโคแม่พันธุ์ วิธีการเลือกซื้อโคพ่อพันธุ์ วิธีการซื้อโคมาขุน การเลี้ยงดูแม่โคตั้งท้อง การคลอดและการจัดการในการคลอด การเลี้ยงดูโคแม่พันธุ์ การเลี้ยงดูโคพ่อพันธุ์ การตั้งท้องและการตรวจท้องแม่โค การใช้ฮอร์โมนเพื่อให้โคเป็นสัดพร้อมกัน วิธีการสังเกตการเป็นสัดของแม่โค วิธีผสมอาหารข้นไว้ใช้เอง การให้แร่ธาตุแก่โค วิธีการปลูกและการจัดการแปลงหญ้า วิธีการทำฟางปรุงแต่ง วิธีการให้อาหารโคขุน-โคมัน การเลือกซื้อโคสำหรับเลี้ยงเป็นโคขุน-โคมัน โรคพยาธิภายนอก โรคพยาธิภายใน โรคท้องอืด โรคคอบวม การใช้สมุนไพรรักษาสัตว์ วิธีจัดการกองทุนยาสัตว์ วิธีการจัดตั้งกลุ่ม การบริหารและการจัดการกลุ่ม บทบาทและหน้าที่สมาชิก ลักษณะของมาตรฐานฟาร์ม และการฆ่าสัตว์โดยวิธีมาตรฐานสากล ที่เหลือเป็นความต้องการส่งเสริมในระดับที่น้อยอีก 10 ข้อย่อย (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร (n=400)

ความต้องการส่งเสริมเลี้ยงโคเนื้อ	ความต้องการ (ร้อยละ)			ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการ	ระดับ
	มาก	ปานกลาง	น้อย		
1. พันธุ์โคเนื้อ				1.73 ± 0.75	ปานกลาง
1.1 วิธีเลือกซื้อโคแม่พันธุ์	19.50	35.25	45.25	1.74 ± 0.76	ปานกลาง
1.2 วิธีเลือกซื้อโคพ่อพันธุ์	17.00	40.00	43.00	1.74 ± .073	ปานกลาง
1.3 วิธีเลือกซื้อโคมาขุน	20.00	32.00	48.00	1.72 ± 0.77	ปานกลาง
2. การสร้างคอกโค				1.35 ± 0.62	น้อย
2.1 การเลือกทำเลสร้างคอก	7.50	20.00	72.50	1.35 ± 0.62	น้อย
3. การจัดการฟาร์ม				1.54 ± 0.64	น้อย
3.1 การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย	8.00	27.00	65.00	1.43 ± 0.64	น้อย
3.2 การบันทึกทะเบียนประวัติโค	12.00	41.00	47.00	1.65 ± 0.64	น้อย

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ความต้องการส่งเสริมเลี้ยงโคเนื้อ	ความต้องการ (ร้อยละ)			ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการ	
	มาก	ปานกลาง	น้อย	Mean ± SD	ระดับ
4. วิธีการจัดการและเลี้ยงดูโคเนื้อในระยะต่างๆ				1.78 ± 0.73	ปานกลาง
4.1 การเลี้ยงดูแม่โคตั้งท้อง	12.00	65.00	23.00	1.89 ± 0.58	ปานกลาง
4.2 การคลอดและการจัดการในการคลอด	25.50	50.00	24.50	2.01 ± 0.71	ปานกลาง
4.3 การเลี้ยงดูโคแม่พันธุ์	19.00	37.50	43.50	1.76 ± 0.75	ปานกลาง
4.4 การเลี้ยงดูลูกโค	21.25	25.00	53.75	1.66 ± 0.80	น้อย
4.5 การเลี้ยงโครุ่นหนุ่ม รุ่นสาว	17.00	25.00	58.00	1.59 ± 0.76	น้อย
4.6 การเลี้ยงดูโคพ่อพันธุ์	21.25	32.00	46.75	1.75 ± 0.79	ปานกลาง
5. การผสมเทียมโค				1.82 ± 0.76	ปานกลาง
5.1 การตั้งท้องและการตรวจท้องแม่โค	25.50	44.00	30.50	1.95 ± 0.75	ปานกลาง
5.2 การใช้ฮอร์โมนเพื่อให้โคเป็นสัดพร้อมกัน	23.00	28.50	48.50	1.75 ± 0.81	ปานกลาง
5.3 วิธีสังเกตการเป็นสัดของแม่โค	16.25	41.25	42.50	1.77 ± 0.72	ปานกลาง
6. อาหารโคเนื้อ				1.75 ± 0.74	ปานกลาง
6.1 วิธีผสมอาหารข้นไว้ใช้เอง	25.00	40.00	35.00	1.90 ± 0.77	ปานกลาง
6.2 การให้แร่ธาตุแกโค	16.50	40.00	43.50	1.73 ± 0.73	ปานกลาง
6.3 การทำหญ้าแห้งอัดฟ่อน	12.50	40.00	47.50	1.65 ± 0.69	น้อย
6.4 วิธีปลูกหญ้าและจัดการแปลงหญ้า	18.00	40.00	42.00	1.76 ± 0.78	ปานกลาง
6.5 วิธีการทำฟางปรุงแต่ง (ฟางหมักยูเรีย)	18.00	34.50	47.50	1.71 ± 0.75	ปานกลาง
7. การเลี้ยงโคขุน – โคมัน				1.70 ± 0.77	ปานกลาง
7.1 วิธีการให้อาหารโคขุน – โคมัน	18.00	32.00	50.00	1.68 ± 0.76	ปานกลาง
7.2 การเลือกซื้อโคสำหรับเลี้ยงเป็นโคขุน-โคมัน	20.00	32.00	48.00	1.72 ± 0.78	ปานกลาง

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ความต้องการส่งเสริมเลี้ยงโคเนื้อ	ความต้องการ (ร้อยละ)			ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการ	
	มาก	ปานกลาง	น้อย	Mean \pm SD	ระดับ
8. โรคโคเนื้อที่สำคัญ				1.85 \pm 0.80	ปานกลาง
8.1 โรคปากและเท้าเปื่อย	68.00	22.00	10.00	2.50 \pm 0.76	มาก
8.2 โรคพยาธิภายนอก เห็บ เหา ไรขี้เรื้อน	24.00	25.50	50.50	1.74 \pm 0.82	ปานกลาง
8.3 โรคแท้งติดต่อ (บรูเซลโลซิส)	22.00	25.50	52.50	1.66 \pm 0.81	น้อย
8.4 โรคท้องอืด	21.00	28.00	51.00	1.70 \pm 0.79	ปานกลาง
8.5 โรคคอบวม (เฮโมรายิกเซฟติซิเมีย)	22.25	28.00	49.75	1.73 \pm 0.80	ปานกลาง
9. วิธีการให้ยารักษาโรค				2.16 \pm 0.75	ปานกลาง
9.1 การเลือกให้ยารักษาโรคสำหรับสัตว์	60.00	28.00	12.00	2.49 \pm 0.70	มาก
9.2 การใช้สมุนไพรรักษาโรคสัตว์	24.00	35.00	51.00	1.82 \pm 0.79	ปานกลาง
11. การจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโค				1.70 \pm 0.72	ปานกลาง
11.1 วิธีการจัดตั้งกลุ่ม	16.00	35.00	49.00	1.67 \pm 0.74	ปานกลาง
11.2 การบริหารและการจัดการกลุ่ม	14.00	41.00	45.00	1.69 \pm 0.70	ปานกลาง
11.3 บทบาท และหน้าที่ของสมาชิก	15.50	42.00	42.50	1.73 \pm 0.71	ปานกลาง
12. การจัดทำมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ				1.63 \pm 0.68	น้อย
12.1 ลักษณะของมาตรฐานฟาร์ม	12.50	42.00	45.50	1.67 \pm 0.69	ปานกลาง
12.2 การใช้ยาสัตว์ตามข้อกำหนดมาตรฐานฟาร์ม	13.25	39.00	47.75	1.66 \pm 0.70	น้อย
12.3 วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมฟาร์ม	7.75	39.00	53.25	1.55 \pm 0.64	น้อย
13. การจำหน่ายโคที่ตลาดนัดโค กระบือ				1.63 \pm 0.62	น้อย
13.1 การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์เข้า-ออกตลาดนัด	8.00	47.00	45.00	1.63 \pm 0.62	น้อย
14. โรงฆ่าสัตว์				1.70 \pm 0.79	ปานกลาง
14.1 การฆ่าสัตว์โดยวิธีมาตรฐานสากล	21.00	28.00	51.00	1.70 \pm 0.79	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย				1.72 \pm 0.74	ปานกลาง

จากความต้องการของเกษตรกรที่ต้องการรับการส่งเสริมเลี้ยงโคเนื้อทั้ง 14 ประเด็น หากมองในภาพรวมพบว่า ระดับความต้องการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง แต่หากจัดอันดับของประเด็นความต้องการส่งเสริม 3 อันดับแรก พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงมีความต้องการส่งเสริมในประเด็นเรื่องวิธีการให้ยารักษาโรคมกที่สุด (2.16) รองลงมาเป็นประเด็นการส่งเสริมด้านโรค

(1.85) และการส่งเสริมในประเด็นการผสมเทียม (1.82) ผลการศึกษาในส่วนที่ 7 นี้มีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการศึกษาในส่วนที่ 6 ที่ว่า ปัญหาสำคัญที่สุดของเกษตรกร คือ ด้านการผสมพันธุ์ และด้านการรักษาและสุขภาพ บ่งชี้ว่า เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ต้องเติมความรู้และเพิ่มการบริการด้านเหล่านี้ลงสู่เกษตรกรในพื้นที่เป็นอันดับแรกสุด ถัดมาความต้องการส่งเสริมอีก 3 ประเด็น คือ การจัดการฟาร์ม(1.78) กองทุนยา (1.76) อาหารโคเนื้อ (1.75) ก็ต้องเข้าไปแก้ไขช่วยเหลือ ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมตามความต้องการของเกษตรกร จำเป็นต้องบูรณาการในหลายภาคส่วน เพื่อให้การเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง ซึ่งจัดเป็นเมืองเกษตรกรรมภาคใต้ ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างแก่จังหวัดอื่นต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ผลการศึกษา ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง จำนวน 11 อำเภอ จำนวนเกษตรกร 400 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างที่แบ่งเป็น 7 ส่วน วิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และแปรผล สามารถสรุปออกเป็น 7 ส่วน ได้ ดังนี้ คือ

1. ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.50 เป็นเพศชาย โดยมีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 80.50 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด คือ ร้อยละ 40.50 โดยร้อยละ 86.75 มีสถานภาพสมรส มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.60 คน (พิสัย 1 - 7 คน) และร้อยละ 91.25 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม

2. สภาพการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม ถึงร้อยละ 91.25 เป็นอาชีพทำสวนร้อยละ 44.75 รองลงมาเป็นทำนาร้อยละ 25.50 เลี้ยงสัตว์ร้อยละ 18.75 และทำไร่ร้อยละ 2.25 ตามลำดับ เกษตรกรร้อยละ 90.75 มีพื้นที่ถือครอง เป็นของตนเอง โดยมีค่าเฉลี่ย 7.71 ไร่/ครัวเรือน (พิสัย 1 - 87 ไร่) เกษตรกรมีพื้นที่เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 3.95 ไร่ (พิสัย 0.5 - 70 ไร่) และมีพื้นที่ปลูกหญ้าเฉลี่ย 1.33 ไร่ (พิสัย 0.5 - 24 ไร่) ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 47.00 เท่านั้นที่มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ โคเนื้อที่เลี้ยงมีค่าเฉลี่ย 6.40 ตัว/ครัวเรือน (พิสัย 1 - 70 ตัว) จำนวนแรงงานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.27 คน/ครัวเรือน (พิสัย 1 - 5 คน) เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 8.20 ปี (พิสัย 1 - 50 ปี) มีการเลี้ยงโคพื้นเมืองมากที่สุดถึงร้อยละ 61.75 ส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายร้อยละ 39.93 ในฤดูฝนและฤดูแล้งเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ที่ดิน ไร่นา ของตนเอง รวมถึงแปลงหญ้าของตนเองเป็นแหล่งอาหารหยาบในการเลี้ยงโคเนื้อถึงร้อยละ 70.75 และ 67.50 ตามลำดับ ทั้งนี้เกษตรกรเพียงร้อยละ 56.50 มีการสะสมฟางไว้เป็นเสบียงอาหารสัตว์ และเกษตรกรร้อยละ 67.25 ไม่เคยให้อาหารข้น โดยในกลุ่มที่ให้อาหารข้นพบว่า เกษตรกรร้อยละ 64.89 ให้อาหารข้นเป็นบางครั้ง ที่เหลือร้อยละ 35.11 ให้อาหารข้นตลอดทั้งปี โดยเป็นอาหารสำเร็จรูปถึงร้อยละ 79.39 มีการเสริมแร่ธาตุเลี้ยงโคเนื้อถึงร้อยละ 61.50 และเกษตรกรยังไม่นิยม เลี้ยงโคขุนถึงร้อยละ 78.00

3. แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโค พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อร้อยละ 74.00 ใช้เงินทุนของตัวเองในการเลี้ยงโคเนื้อ ที่เหลือร้อยละ 26.00 จะทำการกู้ยืมเงินในระบบเพื่อการเลี้ยงโคเนื้อ โดย กู้ยืมเงินจากธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 18.00 และ 8.00 ตามลำดับ และไม่มีเกษตรกรกู้เงินนอกระบบมาใช้เป็นเงินทุนในการเลี้ยงโคเนื้อ ทั้งนี้เกษตรกรใช้ เงินทุนในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 38,022.50 บาท (พิสัย 8,000 - 500,000 บาท)

4. การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วยของโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 61.50 มีพ่อพันธุ์โคเนื้อในฟาร์ม และใช้พ่อพันธุ์ในการผสมพันธุ์ถึงร้อยละ 64.75 ที่เหลือร้อยละ 35.25 ใช้การผสมเทียม โดยในปีที่ผ่านมา เกษตรกรร้อยละ 80.50 มีลูกโคคลอดภายในฟาร์ม ร้อยละ 40.50 ไม่มีการเจ็บป่วยของโคภายในฟาร์ม ร้อยละ 90.75 ไม่มีการตายของโคภายในฟาร์ม ที่เหลือร้อยละ 9.25 มีการตาย ซึ่งการตายทั้งหมด พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 40.50 รายงานว่าเกิดจากแม่โคไม่มีน้ำนมหลังคลอด ถัดมาร้อยละ 26.30 16.90 และ 10.80 เป็นการตายจากปอดบวม ท้องอืด และ ท้องเสีย ตามลำดับ โดยร้อยละ 69.25 เป็นเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ รองลงมาคือ อาสาปศุสัตว์ ร้อยละ 28.75 เป็นผู้จัดการในเรื่องการผสมพันธุ์ ผลผลิต และเมื่อโคมีการเจ็บป่วย การรักษาโค ร้อยละ 80.50 จะเป็นหน้าที่บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกรมปศุสัตว์ มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 19.50 ที่ทำการรักษาโคด้วยตนเอง

5. การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 86.75 บอกว่าการส่งเสริม การรับบริการ และสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่มาจากกรมปศุสัตว์ โดยร้อยละ 91.75 จะมีเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เคยเข้าไปเยี่ยมเยียน ดูแล ในการเลี้ยงโค และร้อยละ 89.00 ยังเคยได้รับบริการจากกรมปศุสัตว์ โดยได้รับบริการในด้านการฉีดวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยในโค ยาถ่ายพยาธิภายใน ยากำจัดพยาธิภายนอก แร่ธาตุก้อน และเอกสารคำแนะนำ ร้อยละ 27.57, 17.91, 20.36, 13.47 และ 9.69 ตามลำดับ ทั้งนี้มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 16.00 ที่มีส่วนร่วมช่วยเหลืองาน ปศุสัตว์ในพื้นที่ ได้แก่ การเป็นอาสาปศุสัตว์ การเป็นแหล่งศึกษาดูงาน และการบริจาคทรัพย์สิน ในด้านการยืมโคจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อการผลิต พบว่า มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 8.50 เท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรที่เคยผ่านการอบรมการเลี้ยงโคจากหน่วยงานต่างๆ มีเพียงร้อยละ 50.50 โดยค่าเฉลี่ยการอบรมเป็น 1.37 ครั้ง ด้านการรับข้อมูลข่าวสารด้านการเลี้ยงโคส่วนใหญ่จะมาจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ถึงร้อยละ 33.30 รองลงมาเป็นอาสาปศุสัตว์ร้อยละ 29.34 ถัดมาเป็นกลุ่มผู้นำชุมชน เพื่อนเกษตรกร โทรทัศน์ เอกสาร/คู่มือ หอกระจายข่าวและหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ

6. ระดับของปัญหาโดยจำแนกตามปัญหาด้านต่างๆในการเลี้ยงโค พบว่า ปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.71 อยู่ในระดับน้อย เมื่อจำแนกทั้ง 8 ด้าน พบว่า 1) ด้านการผลิต ไม่มีปัญหา 2) ด้านพื้นที่โค จะมีปัญหาในระดับน้อยเรื่อง การขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ 3) ด้านแรงงาน ไม่มีปัญหา 4) ด้านอาหารโค มีปัญหาในระดับน้อยในเรื่อง การไม่มีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์และการขาดการเก็บสะสมฟางข้าว 5) ด้านการผสมพันธุ์ มีปัญหาในระดับน้อย 6) ด้านโรคระบาดและสุขภาพ มีปัญหาในระดับน้อย 7) ด้านราคาและการตลาด มีปัญหาในระดับปานกลาง และ 8) ด้านเจ้าหน้าที่ และการส่งเสริม มีปัญหาในระดับน้อย คือ การขาดการรวมกลุ่มเกษตรกรและการบริการและการส่งเสริมไม่ทั่วถึง

7. ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ที่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นข้อย่อย พบว่า ความต้องการส่งเสริมในระดับที่ต้องการมากมี 2 ข้อย่อย คือ โรคปากและเท้าเปื่อย ที่มีค่าเฉลี่ย 2.50 และการเลือกใช้ยารักษาโรคสำหรับสัตว์ที่มีค่าเฉลี่ย 2.49 สำหรับความต้องการส่งเสริมในระดับปานกลาง ได้แก่ วิธีการเลือกซื้อโคแม่พันธุ์ วิธีการเลือกซื้อโคพ่อพันธุ์ วิธีการซื้อโคมาขุน การเลี้ยงดูแม่โคตั้งท้อง การคลอดและการจัดการในการคลอด การเลี้ยงดูโคแม่พันธุ์ การเลี้ยงดูโคพ่อพันธุ์ การตั้งท้องและ

การตรวจท้องแม่โค การใช้ฮอร์โมนเพื่อให้โคเป็นสัดพร้อมกัน วิธีการสังเกตการเป็นสัดของแม่โค วิธีผสมอาหารชั้นไว้ใช้เอง การให้แร่ธาตุแกโค วิธีการปลูกและการจัดการแปลงหญ้า วิธีการทำฟางปรุงแต่ง วิธีการให้อาหารโคขุน-โคมัน การเลือกซื้อโคสำหรับเลี้ยงเป็นโคขุน-โคมัน โรคพยาธิภายนอก โรคพยาธิภายใน โรคท้องอืด โรคคอบวม การใช้สมุนไพรรักษาสัตว์ วิธีจัดการกองทุนยาสัตว์ วิธีการจัดตั้งกลุ่ม การบริหารและการจัดการกลุ่ม บทบาทและหน้าที่สมาชิก ลักษณะของมาตรฐานฟาร์ม และการฆ่าสัตว์โดยวิธีมาตรฐานสากล ที่เหลือเป็นความต้องการส่งเสริมในระดับที่น้อย

สรุปในภาพรวม การเลี้ยงโคในจังหวัดพัทลุง ยังเป็นเกษตรกรรายย่อย ส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม เราสามารถแบ่งการเลี้ยงโคเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1. กลุ่มเลี้ยงโคพื้นเมือง/โคชน และ 2. กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ที่ดินของตนเองในการเลี้ยงโค แต่มีพื้นที่ไม่มากนัก แปลงหญ้าจึงไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ก็ไม่มีการปลูกหญ้าเป็นของตนเอง การผสมเสปียงอาหารสัตว์ยังน้อย จำนวนโคเฉลี่ยต่อฟาร์มน้อย นิยมใช้พ่อโคในการผสมพันธุ์ ยังไม่นิยมการเลี้ยงแบบโคขุน ส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุน การผ่านการอบรมความรู้ด้านการเลี้ยงโคเนื้อไม่มากพอและไม่ทั่วถึง ปัญหาที่สำคัญในการเลี้ยงโคเนื้อ คือ ด้านการผสมเทียมและปัญหาระบบสืบพันธุ์ ด้านอาหารหายาก ด้านสุขภาพโค ด้านการบันทึกข้อมูลประจำฟาร์ม และด้านการตลาด เกษตรกรต้องการให้มีการส่งเสริมใน 2 เรื่องมากที่สุด คือ วัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยและการใช้ยารักษาโรค ทั้งนี้เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบถึงข้อมูลพื้นฐานที่เป็นปัจจุบัน ปัญหาของเกษตรกร และความต้องการส่งเสริมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยคิดว่างานวิจัยยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะ 2 ลักษณะ คือ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษามาใช้ประโยชน์ และ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เนื่องจากผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุงทุกประเด็นของการวิจัย เพื่อให้การเลี้ยงโคเนื้อของจังหวัดมีการพัฒนาและเกษตรกรสามารถประกอบอาชีพโคเนื้อโดยที่สามารถพึ่งพาตนเองในอนาคตได้ จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านการผลิต : เพิ่มงานบริการผสมเทียมให้ครอบคลุมพื้นที่ หรือผลิตอาสาผสมเทียมและจัดอุปกรณ์ผสมเทียมในกลุ่มที่เลี้ยงโคเนื้อหนาแน่น หรือที่มีกลุ่มเครือข่ายผู้เลี้ยงโคเนื้ออยู่เดิม จะช่วยให้มีลูกโคในพื้นที่เพิ่มขึ้น ลดการท้องว่างของโคเนื่องจากผ่านรอบการเป็นสัดแล้วไม่ได้ผสม ช่วยปรับปรุงสายพันธุ์โคเนื้อ และพันธุ์โคพื้นเมืองด้วยวิธีการผสมเทียม และให้ปศุสัตว์อำเภอแต่ละอำเภอรวบรวมโคเนื้อที่มีปัญหาระบบสืบพันธุ์ ประสานงานผ่านปศุสัตว์จังหวัดไปยังศูนย์วิจัยการผสมเทียมและเทคโนโลยีชีวภาพสุราษฎร์ธานีเพื่อลงพื้นที่แก้ปัญหา

2. ด้านอาหารหยาบ : ส่งเสริมและปรับปรุงแปลงพืชอาหารสัตว์ให้มีคุณภาพดีเหมาะสมต่อสภาพดินและการจัดการของเกษตรกร เพิ่มการผลิตหญ้าหมัก สร้างเสปียงสัตว์รายฟาร์ม เสปียงสัตว์ประจำตำบล นำวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ เช่น ฟาง ทางใบปาล์ม เป็นต้น ปรับปรุงคุณภาพฟางและทางปาล์มให้มีความน่ากินและเพิ่มคุณค่าทางโภชนา และส่งเสริมใช้ UMMB เสริมในฤดูแล้ง ช่วยให้โคมีการเจริญเติบโตต่อเนื่อง ไม่ขาดแคลนอาหารหยาบ และสามารถลดต้นทุนการเลี้ยงโค

3 ด้านการจัดการฟาร์ม : จัดการฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อแบบกลุ่มเครือข่ายในพื้นที่เน้นการเลี้ยงโคแต่ละระยะ การให้อาหาร การจัดการโรงเรือน การป้องกันโรค และการทำบันทึกข้อมูลประจำฟาร์ม และติดตามผลการอบรมโดยอาสาปศุสัตว์ในพื้นที่ ช่วยลดปัญหาสุขภาพโคที่เกิดจากการจัดการได้

4. ด้านโรคและสุขภาพ : โดยเฉพาะโรคปากและเท้าเปื่อย จากปัญหาหลายปีที่ผ่านมา ควรจัดทำคู่มือ/แผนป้องกัน และวิธีการรักษาโรคปากและเท้าเปื่อย แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกร รวมทั้งโรคที่เกิดบ่อยในโค เพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดโรคในพื้นที่ รวมถึงจัดอบรมมาตรฐานฟาร์ม และฟาร์มปลอดโรค ช่วยให้เกษตรกรมีมาตรฐานการเลี้ยงที่สูงขึ้น

5. ด้านการตลาด : ส่งเสริมการรวมกลุ่มเครือข่าย การประชุมระหว่างกลุ่มเครือข่าย การสร้างอำนาจต่อรองราคาอย่างยุติธรรมทั้งผู้ขายและผู้ซื้อในพื้นที่ และการพัฒนาสหกรณ์โคเนื้อศรีวิชัยจังหวัดพัทลุง จำกัด ให้สามารถรองรับจำนวนโคเนื้อของเกษตรกร และสามารถต่อรองราคาการตลาดของประเทศมาเลเซียได้ ช่วยให้ผู้เลี้ยงโคเนื้อเพิ่มช่องทางขาย และมีรายได้อย่างชัดเจน

6. ด้านการส่งเสริม : ส่งเสริมและอบรมการเลี้ยงโคเนื้อให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร มุ่งให้เกษตรกรเข้มแข็งทั้งระบบกลุ่มและรายฟาร์ม โดยประสานงานและบูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานภายในกรมปศุสัตว์และหน่วยงานภายนอก สร้างฟาร์มเครือข่ายและศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงโคเนื้อ/โคพื้นเมืองในจังหวัด ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรด้านปศุสัตว์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ช่วยให้ประสิทธิภาพของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่สูงขึ้น

7. ด้านยุทธศาสตร์ : การจัดทำฐานข้อมูล Big data ของเกษตรกรและกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดพัทลุง ที่สามารถนำไปวิเคราะห์แบบรายฟาร์มและระบบกลุ่มได้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อตรงจุด ทั้งนำปัญหาที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์โคเนื้อคุณภาพเพื่อธุรกิจ และโคพื้นเมือง/โคชน เพื่อการอนุรักษ์พันธุกรรม และเพิ่มมูลค่าในเชิงกีฬาสุนัข ทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ในการศึกษาต่อไป ควรศึกษาแบบเจาะลึกเป็นกลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่เลี้ยงเฉพาะโคพื้นเมือง และ กลุ่มที่เลี้ยงโคเนื้อ เพื่อให้ได้ปัญหา และคำตอบที่ชัดเจน ตรงประเด็น

2. ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องที่เกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อการลดต้นทุน และเพิ่มรายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออย่างยั่งยืนในจังหวัดพัทลุง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ของสำนักงานปศุสัตว์เขต 8 และกรมปศุสัตว์ ที่ให้คำแนะนำเรื่องระเบียบการเขียนงานวิจัย และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องการตรวจทานการเขียนงานวิชาการ พร้อมให้คำแนะนำแก้ไข ขอขอบคุณ นายณรงค์ สุทธิสังข์ ปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง ที่อนุมัติการดำเนินโครงการวิจัย สนับสนุนและอำนวยความสะดวกตลอดโครงการฯ ขอขอบคุณท่านปศุสัตว์อำเภอ ฟีน้องข้าราชการ พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่อาสาปศุสัตว์ และที่ขาดไม่ได้ขอขอบคุณเกษตรกรทุกท่านที่ให้ข้อมูล สนับสนุนงานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุวิทย์ เจียชุม

ผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา เมฆแดง จิตติมา กันทนามัลลกุล และ อัจฉรา โพธิ์ดี. 2555. การจัดการการผลิตโคเนื้อแบบ ชังคอกและโคเนื้อแบบปล่อยฝูงในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. การประชุมเสนอผลงาน วิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, จังหวัดนนทบุรี.
- กรมปศุสัตว์. 2562. สถิติและข้อมูลด้านปศุสัตว์. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. ออนไลน์ https://dld.go.th/th/images/stories/about_us/organization_chart/2561/strategy_2561_2565.pdf. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2562
- กรมปศุสัตว์. 2563. สถิติและข้อมูลด้านปศุสัตว์. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. ออนไลน์ https://dld.go.th/th/images/stories/about_us/organization_chart/2561/strategy_2561_2565.pdf. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2563
- กังวาน ธรรมแสง และ วรพงษ์ สุริยภัทร. 2555. ศักยภาพการผลิตพืชอาหารสัตว์และเมล็ดพันธุ์ในประเทศไทย. วารสารแก่นเกษตร 40(2): 37-42.
- दनัยศักดิ์ เย็นใจและ ภาณุ อินทฤทธิ์. 2558. การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ และความต้องการ ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ในอำเภอบ้านค่าย อำเภอเมืองระยอง อำเภอแกลง และอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง กรมปศุสัตว์, กรุงเทพฯ.
- นราธิป ศรีพัว และ ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล. 2560. ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของ เกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม. วารสารเกษตรพระวรุณ. 14(1): 104-112.
- ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา อนงค์นุช เทียนทอง และ กิตติ กุบแก้ว. 2544. ความต้องการรับบริการ ส่งเสริมของเกษตรกรกลุ่มساتิตการเลี้ยงกระบือ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 4. รายงานการวิจัย ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, จังหวัดขอนแก่น.
- พชนี ขนิษฐวงศ์ และ มานะ อ่อนคล้าย. 2548. ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร กรณีสึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. วารสารสำนักสัตวศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 2, จังหวัด ฉะเชิงเทรา. 44 หน้า
- ภัทรพงศ์ แสนศาลา และ ชัยชาญ วงศ์สามัญ. 2556. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตและการตลาด โคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดอุดรธานี. วารสารเกษตรพระวรุณ. 10(2): 203-211.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2561. หลักการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. เอกสารโสตทัศน ศึกษาศาสตร์ 91109 สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ .
- วรทัศน์ อินทร์คัมพร. 2546. หลักการส่งเสริมการเกษตร. การส่งเสริมการเกษตรการพัฒนาชนบท. ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 309 หน้า.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2546. ระเบียบการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 12. บริษัทเฟื่องฟ้า
ปรินต์ติ้ง, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง. 2562. ข้อมูลมูลค่าผลิตภัณฑ์มูลรวมจังหวัดพัทลุงด้านปศุสัตว์.
กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศการปศุสัตว์, จังหวัดพัทลุง.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2562.สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2563.
สำนักเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

Taro Yamane. 1973. Statistics: An Introductory Analysis.3rdEd.New York.Harper and
Row Publications.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

การศึกษาสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง

แบบสอบถามนี้ เป็นการศึกษสภาพการเลี้ยงและความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์โคเนื้อในจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย ประกอบด้วย 7 ส่วนหลัก และ 61 ข้อย่อย ขอความกรุณาตอบและหรือแสดงระดับความต้องการ ระดับของปัญหา ฯลฯ ให้ครบทุกข้อ เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงใน () ตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานบางประการของเกษตรกร

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ () ไม่เกิน 40 ปี () 41-55 ปี () มากกว่า 55 ปี
3. การศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น
 () มัธยมศึกษาตอนปลาย () ปริญญาตรีและสูงกว่า
4. สถานภาพการสมรส
 () สมรส () โสด () หม้าย
5. ตำแหน่งทางสังคม
 () ไม่มีตำแหน่ง () กรรมการหมู่บ้าน
 () สมาชิก อบต. () ผู้ใหญ่บ้าน
 () อื่นๆ ระบุ.....
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน/ครัวเรือน

ส่วนที่ 2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

1. จำนวนแรงงานในการเลี้ยงโค.....คน/ครัวเรือน
2. อาชีพหลัก

☐ ทำนา	☐ ทำไร่	☐ ทำสวน
☐ รับราชการ	☐ เลี้ยงสัตว์	☐ ค้าขาย
☐ บริษัทเอกชน	☐ อื่นๆ ระบุ.....	
3. พื้นที่ถือครองทางการเกษตร (ไร่/ครัวเรือน)

☐ ไม่มีพื้นที่ถือครอง
☐ มีพื้นที่ถือครอง (ระบุ).....ไร่
4. พื้นที่ใช้ในการเลี้ยงโค (ไร่/ครัวเรือน)

☐ ไม่มีพื้นที่ถือครอง
☐ มีพื้นที่ถือครอง (ระบุ).....ไร่
5. พื้นที่ใช้ปลูกหญ้า (ไร่/ครัวเรือน)

☐ ไม่มีพื้นที่ถือครอง
☐ มีพื้นที่ถือครอง (ระบุ).....ไร่
6. การเช่าที่ดินเพื่อใช้ในการเลี้ยงโค

☐ ไม่ได้เช่า	☐ เช่า ระบุ.....ไร่
-------------------------------------	--
7. จำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยง(ตัว/ครัวเรือน)
8. ประสบการณ์เลี้ยงโคเนื้อ.....ปี
9. พันธุ์โคที่เลี้ยงมากที่สุด

☐ พันธุ์เมือง	☐ ลูกผสมบราห์มัน
☐ ลูกผสมอินดูบราซิล	☐ บราห์มันพันธุ์แท้
☐ พันธุ์อินดูบราซิล	☐ ลูกผสมซาร์โรเล่ส์
☐ พันธุ์กำแพงแสน	☐ พันธุ์กบินทร์บุรี

10. สาเหตุที่เลี้ยงโคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () เพื่อจำหน่าย () ใช้มูลเป็นปุ๋ย
() เป็นการออม () เป็นมรดกตกทอด

11. แหล่งอาหารหยาบในฤดูฝน

- () ที่ส่วนตัวหรือไร่นาของตนเอง () ที่สาธารณะประโยชน์
() แปลงปลูกหญ้าของตนเอง () ตามไร่นาของคนอื่น

12. แหล่งอาหารหยาบในฤดูแล้ง

- () ที่ส่วนตัวหรือไร่นาของตนเอง () ที่สาธารณะประโยชน์
() แปลงปลูกหญ้าของตนเอง () ตามไร่นาของคนอื่น

13. การสะสมฟางข้าวไว้ใช้เลี้ยงโคในฤดูแล้ง

- () สะสม () ไม่สะสม

14. การให้อาหารชั้น หรืออาหารผสมเลี้ยงโค

- () ไม่เคยให้ () เคยให้
วิธีให้อาหารชั้น () ให้เป็นบางครั้ง
() ให้ตลอดปี
อาหารชั้นได้จาก () ซื้ออาหารชั้นสำเร็จรูป
() ผสมเองโดยใช้วัสดุที่หาได้

15. การให้แร่ธาตุ วิตามินเสริมแก่โค

- () ไม่เคยให้ () เคยให้
วิธีให้แร่ธาตุ () ให้เป็นบางครั้ง
() ให้ตลอดปี

16. เคยเลี้ยงโคขุนหรือโคมันของเกษตรกร

- () ไม่เคยเลี้ยง () เคยเลี้ยง
วิธีหามาขุน () ซื้อโคเพศผู้มาขุน
() โคในฝูงของตนเอง
() ซื้อโคทั้งเพศผู้ เพศเมียมาขุน

ส่วนที่ 3 แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโคเนื้อ

1. แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโคเนื้อ (บาท/คร้วเรือน)
 - () ใช้เงินทุนตัวเอง
 - () เงินทุนกู้ยืมในระบบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - () ธกส.
 - () ธนาคารพาณิชย์
 - () กองทุนหมู่บ้าน
 - () เงินทุนกู้ยืมนอกระบบ
2. เงินทุนในการเลี้ยงโคทั้งหมด..... (บาท/คร้วเรือน)

ส่วนที่ 4 การผสมพันธุ์ ผลผลิต และการเจ็บป่วยของโคเนื้อของเกษตรกร

1. การมีพ่อพันธุ์โคเนื้อของเกษตรกร
 - () ไม่มีพ่อพันธุ์
 - () มีพ่อพันธุ์
2. วิธีการผสมพันธุ์โค
 - () ผสมเทียม
 - () ใช้โคพ่อพันธุ์
3. การเจ็บป่วยของโคในรอบปี
 - () ไม่เคยเจ็บป่วย
 - () เคยเจ็บป่วย
4. การตายของโคในรอบปี
 - () ไม่มีการตาย
 - () มีการตาย

สาเหตุการตายของโค

 - () แม่โคไม่มีน้ำนมหลังคลอด
 - () ปอดบวม
 - () ท้องเสีย
 - () แม่โคตกเลือดขณะคลอด/แท้งลูก
 - () พยาธิภายใน
 - () ท้องอืด
5. เมื่อโคเจ็บป่วยหรือมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ปรึกษากับ
 - () เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์
 - () อาสาปศุสัตว์
 - () ร้านขายยาสัตว์
 - () องค์การบริหารส่วนตำบล
6. เมื่อโคเจ็บป่วย บุคคลที่รักษาพยาบาลให้
 - () เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์
 - () อาสาปศุสัตว์
 - () รักษาเอง

ส่วนที่ 5 การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

1. หน่วยงานที่ให้บริการ ส่งเสริมการเลี้ยงโค
 - () กรมปศุสัตว์
 - () องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล/อบจ./อบต.
 - () เอกชน
 - () สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร
 - () กรมส่งเสริมการเกษตร
 - () อื่นๆ
 - () ไม่เคยได้รับการบริการจากหน่วยงานใดๆ
2. การเคยได้รับการเยี่ยมชมจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์
 - () ไม่เคย
 - () ไม่เคย
3. การใช้บริการด้านสุขภาพโคจากหน่วยงานของกรมปศุสัตว์
 - () ไม่เคย
 - () เคย

ชนิดวัคซีนที่ได้รับบริการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

 - () การฉีดวัคซีนปากและเท้าเปื่อย
 - () ยาถ่ายพยาธิภายใน
 - () ยาถ่ายพยาธิภายนอก
 - () แร่ธาตุก้อน
 - () เอกสารคำแนะนำ
4. การมีส่วนร่วมสนับสนุนหน่วยงานกรมปศุสัตว์ของเกษตรกร
 - () ไม่มีส่วนร่วม
 - () อาสาปศุสัตว์
 - () ฟาร์มสาธิต หรือแหล่งศึกษาดูงาน
 - () บริจาคทรัพย์สิน/เงิน
5. การยืมโคเนื้อเพื่อการผลิตจากหน่วยงานต่างๆ ของเกษตรกร
 - () ไม่มีการยืม
 - () มีการยืม
6. การจัดทำสมุดทะเบียนฟาร์ม หรือการบันทึกรายรับรายจ่ายในการเลี้ยงโค
 - () ไม่ได้บันทึก
 - () ได้บันทึก

7. ประสบการณ์เข้ารับการฝึกอบรมการเลี้ยงโค

() ไม่เคยฝึกอบรม () เคยฝึกอบรมครั้ง

8. การได้รับข้อมูลข่าวสารการเลี้ยงโค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์
 () เพื่อนเกษตรกร
 () ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน
 () อาสาปศุสัตว์
 () หอกระจายข่าว
 () โทรทัศน์
 () เอกสาร/คู่มือ
 () หนังสือพิมพ์
 () ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารใดๆ

ส่วนที่ 6 ระดับของปัญหาโดยจำแนกตามปัญหาด้านต่างๆ ในการเลี้ยงโค

ปัญหาการเลี้ยงโค	ระดับปัญหาของเกษตรกร		
	มาก	น้อย	ไม่มีปัญหา
1. ด้านการผลิต			
1.1 ขาดพ่อโคพันธุ์ดี			
1.2 ไม่มีการจัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย			
1.3 แม่โคผสมติดยาก			
2. ด้านพื้นที่เลี้ยงโค			
2.1 ขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ			
2.2 ขาดแคลนน้ำใช้เลี้ยงโค			

ส่วนที่ 6 (ต่อ)

ปัญหาการเลี้ยงโค	ระดับปัญหาของเกษตรกร		
	มาก	น้อย	ไม่มีปัญหา
3. ด้านแรงงานเลี้ยงโค			
3.1 ขาดแคลนแรงงาน			
4. ด้านอาหารโค			
4.1 ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์			
4.2 ไม่มีการปลูกหญ้า			
4.3 ขาดแคลนน้ำ			
5. ด้านการผสมพันธุ์			
5.1 การติดต่อเจ้าหน้าที่ผสมเทียม			
5.2 แม่โคแสดงการเป็นสัดไม่ชัดเจน			
6. ด้านโรคระบาดและสุขภาพ			
6.1 ขาดความรู้การป้องกันโรค			
6.2 ขาดการฉีดวัคซีนป้องกันโรค			
7. ด้านราคาและการตลาด			
7.1 ไม่มีตลาดกลาง			
7.2 ถูกกดราคา			
8. ด้านเจ้าหน้าที่และการส่งเสริม			
8.1 ขาดการรวมกลุ่มเกษตรกร			
8.2 การบริการและการส่งเสริมไม่ทั่วถึง			
8.3 เจ้าหน้าที่ขาดประสบการณ์			

ส่วนที่ 7 ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

ความต้องการด้านความรู้ด้านต่างๆ	ระดับความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. พันธุ์โคเนื้อ			
1.1 วิธีเลือกซื้อโคแม่พันธุ์			
1.2 วิธีเลือกซื้อโคพ่อพันธุ์			
1.3 วิธีเลือกซื้อโคมาขุน			
2. การสร้างคอกโค			
2.1 การเลือกทำเลสร้างคอก			
3. การจัดการฟาร์ม			
2.1 การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย			
2.2 การบันทึกทะเบียนประวัติโค			
4. วิธีการจัดการและเลี้ยงดูโคเนื้อระยะต่างๆ			
4.1 การเลี้ยงดูแม่โคตั้งท้อง			
4.2 การคลอดและการจัดการในการคลอด			
4.3 การเลี้ยงดูโคแม่พันธุ์			
4.4 การเลี้ยงดูลูกโค			
4.5 การเลี้ยงโครุ่นหนุ่ม รุ่นสาว			
4.6 การเลี้ยงดูโคพ่อพันธุ์			
5. การผสมเทียมโค			
5.1 การตั้งท้องและการตรวจท้องแม่โค			
5.2 การใช้ฮอร์โมนเพื่อทำให้โคเป็นสัดพร้อมกัน			
5.3 วิธีสังเกตการเป็นสัดของแม่โค			

ส่วนที่ 7 (ต่อ)

ความต้องการด้านความรู้ด้านต่างๆ	ระดับความต้องการ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
6. อาหารโคเนื้อ			
6.1 วิธีผสมอาหารข้นไว้ใช้เอง			
6.2 การให้แร่ธาตุแกโค			
6.3 การทำหญ้าแห้งอัดฟ่อน			
6.4 วิธีปลูกหญ้าและจัดการแปลงหญ้า			
6.5 วิธีการทำฟางปรุงแต่ง (ฟางหมักยูเรีย)			
7. การเลี้ยงโคขุน – โคมัน			
7.1 วิธีการให้อาหารโคขุน – โคมัน			
7.2 การเลือกซื้อโคสำหรับเลี้ยงเป็นโคขุน- โคมัน			
8. โรคโคเนื้อที่สำคัญ			
8.1 โรคปากและเท้าเปื่อย			
8.2 โรคพยาธิภายนอก เห็บ เหา ไรขี้เรื้อน			
8.3 โรคแท้งติดต่อ (บรูเซลโลซิส)			
8.4 โรคพยาธิภายใน			
8.5 โรคท้องอืด			
8.6 โรคคอบวม (เฮโมรายิกเซฟติซิเมีย)			
9. วิธีการให้ยารักษาโรค			
9.1 การเลือกใช้ยารักษาโรคสำหรับสัตว์			
9.2 การใช้สมุนไพรรักษาโรคสัตว์			
10. กองทุนยาสัตว์ประจำกลุ่ม หรือหมู่บ้าน			
10.1 วิธีจัดการกองทุนยาสัตว์			

ส่วนที่ 7 (ต่อ)

11. การจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงโค			
11.1 วิธีการจัดตั้งกลุ่ม			
11.2 การบริหารและการจัดการกลุ่ม			
11.3 บทบาท และหน้าที่ของสมาชิก			
12. การจัดทำมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ			
12.1 ลักษณะของมาตรฐานฟาร์ม			
12.2 การใช้ยาสัตว์ตามข้อกำหนดมาตรฐานฟาร์ม			
12.3 วิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมฟาร์ม			
13. การจำหน่ายโคที่ตลาดนัดโค กระบือ			
13.1 การขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์เข้า – ออก ตลาดนัด			
14. โรงฆ่าสัตว์			
14.1 การฆ่าสัตว์โดยวิธีมาตรฐานสากล			